

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Bakalářská práce

ZANIKLÉ SOCIALISTICKÉ POMNÍKY A PAMĚTNÍ
DESKY V PLZNI

Lenka Maroušová

Vedoucí práce: PaedDr. Naděžda Morávková, Ph.D.

Plzeň 2013

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta pedagogická
Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKT U UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Lenka MAROUŠOVÁ
Osobní číslo: P09B0715P
Studijní program: B7106 Historická studia
Studijní obor: Historie se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: Zmizelé socialistické pamíniky a umětní desky v Plzni.
Zadávatel katedra: Katedra historie

Zásady pro vypracování:

Studentka zpracuje seznam a přehled o stávajícím stavu zkoumaných objektů. Seznamí informaci o jejich původu a autorech. Zpřehlední lokalizaci objektů. Bude se zabývat osudem jednotlivých objektů po roce 1989. Seznamí dostupné prameny a literaturu. Včerné výpovědi relativních pamětníků. Zjištěné informace souhrnně interpretuje.

Rozsah grafických prací: Fotografie, plánky

Rozsah pracovní zprávy: 115 stran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

- Jaroslav DOUŠA, Dějiny Plzně v datech. Praha 2004.
- Archivní prameny z AMP a SOA
- Prameny národního památkového ústavu v Plzni

Vedoucí bakalářské práce: PaedDr. Naděžda Morávková, Ph.D.
Katedra historie

Datum zadání bakalářské práce: 11. června 2012

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2013

Doc. PaedDr. Jana Čouřalová, CSc.
děkanka

L.S.

Prof. PhDr. Jar. Křížek, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 20. července 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Zmizelé socialistické pomníky a pamětní desky v Plzni vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Plzni dne 2013

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování PeadDr. Naděždě Morávkové Ph.D. za cenné rady, trpělivost a také za vstřícnost a pomoc při získávání potřebných informací a podkladů při vedení mé bakalářské práce.

Obsah

Úvod	8
1. Pomníky a místní názvy – ideologický nástroj režimů	10
1.2 Plzeňský precedent - pomník Tomáše G. Masaryka	12
1.2.1 Základní kámen k pomníku T. G. Masaryka.....	12
1.2.2 Odhalení pomníku T. G. Masaryka	12
1.2.3 Události 1. června 1953	13
1.2.4 Položení základního kamene k pomníku T. G. Masaryka v roce 1990	14
1.2.5 Odhalení pomníku T. G. Masaryka v roce 1991 a jeho následné odhalení v původní podobě roku 1999	15
2. Pomník Klementa Gottwalda	16
2.1 Přejmenování hlavního nádraží v Plzni	16
2.2 Projekt pomníku Klementa Gottwalda vypracovaný Ing. architektem Hynkem Gloserem, CSc.	17
2.3 Zhotovení pomníku Klementa Gottwalda sochařem Aloisem Soprem..	18
2.4 Odstranění pomníku Klementa Gottwalda	19
3. Pomník Josefa Vissarionoviče Stalina	20
3.1 Návrh na vybudování pomníku J. V. Stalina	20
3.2 Soutěž na zhotovení pomníku J. V. Stalina.....	22
3.3 Návrh architekta Podzemného a zhotovení pomníku sochařem Malejovským	25
3.4 Architekt Richard Ferdinand Podzemný	25
3.5 Sochař Josef Malejovský.....	25
3.6 Výstavba a odhalení pomníku a další osudy sochy	27
4. Pomník Vladimíra Iljiče Lenina	29
4.1 Změna názvu podniku Škoda v roce 1951	29
4.2 Odhalení pomníku	30
4.3 Sochař Vladimír Kýn	31

4.4 Další události v roce 1990	32
5. Pomník Julia Fučíka	32
5.1 Položení základního kamene k pomníku Julia Fučíka	32
5.2 Socha Julia Fučík a sochařka Irena Sedlecká	33
5.3 Odhalení sochy	34
5.4 Další události v souvislosti s pomníkem Julia Fučíka.....	34
6. Pamětní deska Julia Fučíka	36
6.1 Umístění pamětní desky a zřízení pamětní síně.	36
6.2 Autor pamětní desky Jaroslav Dittrich	36
6.3 Síně Julia Fučíka	37
6.4 Závěrem o Juliu Fučíkovi.....	37
Závěr.....	39
Resumé a summary	43
Prameny a literatura	45
Příloha	50

Úvod

Plzeň je čtvrtým největším městem v České republice. Podobně jako v jiných městech, i v Plzni byly budovány okázalé pomníky významným osobnostem socialismu. Byly pojmenovávány ulice, význačné budovy a podniky jejich jmény: například Stalinova třída, Závody V. I. Lenina, Jedenáctiletá střední škola Julia Fučíka, Gottwaldovo nádraží a celá řada dalších. V některých případech připomínala komunistické veličiny pamětní deska. Svou přítomností tato díla měla ukazovat kolemjdoucím sílu těchto budovatelů socialismu. Dnes bychom tyto pomníky na jejich původních místech už jen těžko hledali. Zmizely.

Jaký byl asi osud těchto památníků budování socialismu? Jak vznikly? Co se s nimi stalo? To je cílem mé bakalářské práce s názvem *Zmizelé socialistické pomníky a pamětní desky v Plzni*. Toto téma jsem si vybrala proto, že do současné doby nebyla zpracována ucelená vědecká práce o tom, kde se různé pomníky nacházely, kdy a jak byly odstraněny, kde jsou v současné době umístěny. Podklady pro zpracování této mé bakalářské práce jsem získávala jednak z literatury, jednak v archivech, ve Státním oblastním archivu v Plzni a Archivu města Plzně. Pomohly mně také články z regionálního tisku, které vycházely v té době, byly to zejména *Pravda*, *Škodovák* a *Nová doba*. Z literatury jsem nejvíce čerpala náměty z knihy *Dějiny Plzně v datech*.¹ Pokud se týká architektů a sochařů, uvedených v bakalářské práci, získávala jsem podklady z *Malé encyklopedie výtvarných umělců a architektů západních Čech 1945-1990*.² Dalším pramenem byla *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2006*.³ Některé podklady mi poskytl archivář Michael Pešťák ze Státního oblastního archivu v Plzni.

¹ MARTINOVSKÝ, Ivan a kolektiv autorů. *Dějiny Plzně v datech: od prvních stop osídlení až po současnost*. 1. vydání Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-723-7, s. 789.

² POTUŽÁKOVÁ, Jana; HAVLIC, Vladimír; SÝKORA, Miloslav. *Malá encyklopedie výtvarných umělců a architektů západních Čech 1945-1990*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1990. ISBN 80-7088-016-3, s. 205.

³ *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2006*. Plzeň: Státní oblastní archiv, 2007. s. 156.

Čerpala jsem také z knihy Pomníky a pamětní desky v Plzni.⁴ Ke své bakalářské práci přikládám fotodokumentaci.

Vzhledem k tomu, že od událostí, které popisují, uplynulo již více než dvacet let, bylo jasné, že se zdroje budou získávat obtížně. Dostupnost materiálů pro tuto práci byla, proti mému očekávání, ještě menší a troufám si říct, že to bylo také z důvodu jejich záměrné likvidace.

V první kapitole své práce, nazvané Pomníky a místní názvy – ideologický nástroj režimů, uvádím, jak bylo postupováno v dobách socialismu při přejmenovávání jednotlivých ulic a jak byly budovány pomníky významných osobností. Po roce 1989, na žádosti občanů, opět docházelo k přejmenovávání ulic a u některých byl požadován návrat k dřívějším názvům. Také socialistické pomníky byly odstraňovány. Dále poukazují na vznik pomníku Tomáše G. Masaryka od položení základního kamene v roce 1927 až do odhalení v roce 1928. Pak uvádím události z 1. června 1953 a s tím související odstranění pomníku z Dukelského náměstí. Upozorňuji na to, že po letech bylo rozhodnuto opět položit základní kámen a vybudovat pomník T. G. Masaryka v roce 1990. K tomu skutečně došlo v roce 1991, kdy byl pomník odhalen.

Druhá kapitola - Pomník Klementa Gottwalda - pojednává o přejmenování hlavního nádraží v Plzni a také o tom, jak došlo k vypracování projektu pomníku Klementa Gottwalda Ing. architektem Hynkem Gloserem CSc. Dále popisují zhotovení pomníku sochařem Aloisem Soprem. I tento pomník byl po revoluci v roce 1989 odstraněn.

Ve třetí kapitole píší, kdo, kdy a jak podal návrh na vybudování pomníku Josefa Vissarionoviče Stalina, jak byla vyhlášena soutěž na jeho zhotovení a popisují druhy návrhů architekta Podzemného a následné vytvoření pomníku sochařem Malejovským. Kapitola končí popisem výstavby a odhalení pomníku a zmiňují se o dalších osudech této sochy.

⁴ GRUBER, Josef; KNOFLÍČEK, Zdeněk; MADEROVÁ, Marie. *Pomníky a pamětní desky v Plzni*. Plzeň: Západočeské muzeum a nadace pro Kulturní rozvoj, 1997. ISBN 80-85125-92-7, s. 108.

Námětem čtvrté kapitoly je pomník Vladimíra Iljiče Lenina. Píši, jak a proč došlo ke změně názvu podniku Škoda v roce 1951, jak byl odhalen pomník V. I. Lenina u první brány závodů. Tuto sochu zhotovil sochař Vladimír Kýn. Dále uvádím události v roce 1990.

Pátou kapitolu začínám popisem položení základního kamene k pomníku Julia Fučíka. Sochu vytvořila sochařka Irena Sedlecká. Následuje odhalení sochy na náměstí Odborářů. Kapitolu končím pohledem na další události v souvislosti s tímto pomníkem.

V šesté kapitole se zmiňuji o pamětní desce Julia Fučíka, kdy a kam byla umístěna a jak byla zřízena pamětní síň Julia Fučíka. Autorem pamětní desky byl Jaroslav Dittrich. Dále následuje zamyšlení dr. Poláka nad potřebou síně Julia Fučíka pro Plzeň. Závěrem uvádím několik vět o Juliu Fučíkovi.

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo, jak jsem již uvedla, zjistit osudy zaniklých socialistických pomníků v Plzni. Zaměřila jsem se hlavně na to, abych se dozvěděla kdy, kým a kde byly postaveny, jak a v které době byly odstraněny, kde se v současné době nacházejí. Toto zkoumání bylo zpracováváno z hlediska historického.

1. Pomníky a místní názvy – ideologický nástroj režimů

V jednotlivých etapách našeho státu byly budovány pomníky významných osobností anebo naopak byly odstraňovány. Podobná situace nastala také při pojmenovávání ulic v Plzni a také při jejich přejmenovávání.

V roce 1951 Jednotný národní výbor v Plzni začal v rámci oslav 1. máje, k 6. výročí osvobození republiky a k 30. výročí založení KSČ v první etapě přejmenovávat plzeňské ulice, jejichž některé názvy neodpovídaly trendu současné doby budování socialismu. Některé názvy nesly jména osobností, které neměly nic společného se zájmy dělnické třídy. Tato doba měla své hrdiny, byli to staří průkopníci a stoupenci socialismu, věrní spojenci. Z těchto důvodů docházelo k přejmenovávání ulic, tříd, náměstí a mostů. Uvádím starý a nový název: Americká ulice – Suvorovova ulice, Benešovo

náměstí – náměstí Míru, Klatovská třída – třída 1. máje, Kraftova ulice – Marxova ulice, Masarykova třída – Stalingradská třída, Masarykovo náměstí – Dukelské náměstí, Petáková ulice – ulice Pionýrů, Wilsonova třída – Stalinova třída, Wilsonův most – Stalinův most.⁵ V průběhu budování socialismu docházelo neustále k těmto změnám při příležitosti významných událostí, například Husova ulice se změnila na Leninovu.

V době budování socialismu byly odhalovány pomníky významným osobnostem, například byl vytvořen pomník Stalinův, Gottwaldův, Leninův, Fučíkův. Ale naopak došlo k odstranění významného pomníku Tomáše G. Masaryka v roce 1953. Zůstávaly pomníky některých důležitých osobností pro dějiny naší republiky. V Kopeckého sadech se jedná o pomník Martina Kopeckého, na Ústředním hřbitově v Plzni je umístěna socha Josefa Skupy a Jiřího Trnky. S výstavbou pomníků souvisí v některých případech i přejmenování ulic anebo přejmenování Škodových závodů na Závody V. I. Lenina apodobně.

Po roce 1989 na přání občanů docházelo ke změnám názvů plzeňských ulic. V roce 1991 Rada města Plzně schválila přejmenování čtyřiceti ulic, jejichž jména byla spojena s minulostí posledních čtyřiceti let. Občané požadovali, aby správa města přistoupila k odstranění nevhodných názvů ulic, veřejných prostranství a v některých případech navrácení původních názvů.⁶ Z třídy 1. máje je Klatovská třída, ze Stalinova mostu je Wilsonův most, z Dukelského náměstí je Masarykovo náměstí a další. Další názvy ulic byly změněny podle jmen význačných občanů města Plzně například podle Pika, Petáka, Habrmana. Po roce 1989 byla většina socialistických pomníků odstraněna.

⁵ Přejmenování ulic v Plzni. *Pravda*, 1. června 1951, roč. 7, č. 39, s. 2.

⁶ Na přání čtenářů ještě k názvům plzeňských ulic: Městem křížem krážem. *Deník Nová Pravda*, 10. dubna 1991, roč. 1, č. 32, s. 4.

1.2 Plzeňský precedent - pomník Tomáše G. Masaryka

1.2.1 Základní kámen k pomníku T. G. Masaryka

V roce 1927 byl v Plzni na Petákově náměstí položen základní kámen pro postavení Pomníku národního osvobození s dominující postavou prezidenta Masaryka jako vůdce zahraničního odboje a tvůrce naší republiky. Pomník měl na věčné časy připomínat doby politického utrpení, závislosti, ale i velikost bojů v dobách světové války. Pomník měl připomínat osobnost prezidenta, který svými duchovními kvalitami a svými zásluhami stojí v řadě dějinných osobností našeho národa. Jeho činy a význam za války i při vedení státu neměly být nikdy zapomenuty. Plzeň, vybudováním tohoto pomníku, prokazovala velkou lásku a oddanost prezidentu Masarykovi, vůdci a tvůrci národního osvobození. Položení základního kamene byli přítomni zástupci všech státních, samosprávných úřadů a vojska. K listinám v základním kameni byla přidána prst', noviny a veškeré československé kovové mince. Bylo dohodnuto, že příští rok 28. října, v den 10. výročí osvobození, bude pomník odhalen.⁷

1.2.2 Odhalení pomníku T. G. Masaryka

V den 10. výročí vzniku republiky – 28. října 1928 – Plzeň manifestovala pro republiku podle Masarykových ideálů. Oslavy byly zahájeny před městskou radnicí, pokračovaly průvody městem a na Petákově náměstí došlo ke slavnostnímu odhalení pomníku osvobození. Byla to manifestace lásky a vděčnosti prezidentu Tomáši G. Masarykovi. Metropole českého západu zažila jeden ze svých nejkrásnějších dnů. Ocenila dobrou práci, kterou vykonal prezident se svými spolupracovníky doma i za hranicemi. Plzeňský lid nezapomněl na zásluhy mužů, kteří dali v sázku svoje životy pro lepší a šťastnější život národa. Občané manifestovali za možnost prosadit

⁷ Památce Národního osvobození a ku poctě našeho prezidenta: Položení základního kamene velikého pomníku na Petákově náměstí. *Nová doba*, 11. července 1927, roč. 33, č. 189, s. 1.

demokratickými zbraněmi všechny ideály, na kterých prezident Masaryk a jeho legionáři položili základy samostatnému Československému státu.⁸

1.2.3 Události 1. června 1953

Společenská atmosféra v květnu 1953 byla vzrušená. Opět nastala jedna z nákupních horeček, tehdy dost obvyklých. Lidé se báli, že určité zboží nebude, měli strach z války a přibýly i obavy ze znehodnocení měny. Propaganda se snažila zabránit panikám, které ohrožovaly tehdejší zásobování. Vláda se snažila uklidňovat občany, aby nepodléhali šuškanďě, aby nenakupovali, a ubezpečovala je, že měnová reforma nebude.⁹ Datum měnové reformy, kterou ještě den před tím prezident Antonín Zápotocký veřejně popíral, vyhlásil 30. května předseda vlády Viliam Široký.

Měnová reforma vyvolala demonstrace, které v řadě měst přerostly v protivládní, protikomunistické akce. V Plzni přililo olej do ohně i to, že byly zaměstnancům Škodových závodů předčasně, ještě ve staré měně, vyplaceny zálohy na výplatu. Ty byly následnou směnou znehodnoceny. Ředitelství závodu odmítlo s dělníky o vzniklé situaci jednat, proto se vydali pro vysvětlení na radnici. Protože nikdo z vedení města neměl odvalu se objevit, vypukla demonstrace. Z radnice byly vyhazovány obrazy státníků, někteří demonstranti šli dokonce k budově soudu vysvobodit politické vězně. Proti demonstrantům byly nasazeny Lidové milice z Prahy a armáda. Podle odhadů se na náměstí kolem desáté hodiny sešlo až dvacet tisíc lidí. Značné množství z nich zůstalo na náměstí až do 14. hodiny, kdy byli Sbory národní bezpečnosti, vojsky a Lidovými milicemi částečně vytlačeni a částečně se rozešli sami. Někteří z nich odešli na Dukelské náměstí, dnes náměstí T. G. Masaryka, kde se shromáždili kolem Masarykova pomníku.

V podvečer 1. června byla na příkaz vedení KSČ zorganizována antidemonstrace na podporu měnové reformy a podporu KSČ, která vyvrcholila stržením Masarykova sousoší, kolem kterého se odpoledne vzbouřenci

⁸ Plzeň manifestovala pro republiku Masarykových ideálů. *Nová doba*, 29. října 1928, roč. 34, č. 301, s. 1.

⁹ Budeme rehabilitovat 1. červen 1953?: Pokus o rekonstrukci událostí kolem měnové reformy v Plzni. *Pravda*, 29. května 1968, roč. 49, č. 129, s. 3.

shromáždili. Komunisté tvrdili, že se akce s rudými prapory zúčastnilo 4-5 tisíc lidí, ve skutečnosti se jednalo o několik stovek.

Dosud není známo, odkud vzešel podnět k odstranění pomníku, jak uvádí Adam Skála z Archivu města Plzně.¹⁰ O svržení pomníku existují dvě verze. Podle první verze: demonstranti, kteří manifestovali svou oddanost věci socialismu, už na Petrohradě projevíli požadavek splatit zhanobení bust a obrazů K. Gottwalda a A. Zápotockého a dalších, stržením pomníku osvobození, kterému vévodila socha T. G. Masaryka. Když tato manifestace skončila, většina demonstrantů se vydala na Petákovu náměstí, kde provedla své podle přísloví oko za oko, zub za zub. Pomník byl stržen pomocí nákladního auta. Tomuto aktu přihlíželo velké množství lidí z větší či menší vzdálenosti i z bezprostřední blízkosti.¹¹ Druhá verze: podle očitého svědka události, Jaroslava Kepky, probíhalo samotné svržení sochy jen v režii několika jedinců. Uvádí, že stáli u sochy, vykřikovali hesla jako: „Masaryka dolů.“ Pak se slova ujal někdo z hutí, kdo začal křičet: „Přineste ho k nám, my už si s ním poradíme!“ Ještě toho dne byla litinová socha odvezena do Leninových závodů, kde byla roztavena. Hned v noci byl zbytek pomníku komunálními službami rozbourán a odklizen.¹²

Dne 29. května 1968 napsala Pravda: „Bude správné napravit následky neuváženého stržení pomníku osvobození a vrátit jméno prvního prezidenta naší republiky na místo, které mu náleží.“¹³

1.2.4 Položení základního kamene k pomníku T. G. Masaryka v roce 1990

Dne 7. března 1990 se občané krajského města Plzně sešli na Masarykově náměstí, kde se uskutečnil slavnostní akt položení základního kamene

¹⁰ PRAŽÁKOVÁ, Hana. Plzeň před 60 lety povstala, kvůli penězům. *Plzeňský deník*, 1. června 2013. [Online]. Dostupné z [www: <http://plzensky.denik.cz/zpravy_region/plzen-pred-60-lety-povstala-kvuli-penezum-20130531.html>](http://plzensky.denik.cz/zpravy_region/plzen-pred-60-lety-povstala-kvuli-penezum-20130531.html). [cit. 21. 6. 2013].

¹¹ Budeme rehabilitovat 1. červen 1953?: Pokus o rekonstrukci událostí kolem měnové reformy v Plzni. *Pravda*, 29. května 1968, roč. 49, č. 129, s. 3.

¹² PRAŽÁKOVÁ, Hana. Plzeň před 60 lety povstala, kvůli penězům. *Plzeňský deník*, 1. června 2013. [Online]. Dostupné z [www: <http://plzensky.denik.cz/zpravy_region/plzen-pred-60-lety-povstala-kvuli-penezum-20130531.html>](http://plzensky.denik.cz/zpravy_region/plzen-pred-60-lety-povstala-kvuli-penezum-20130531.html). [cit. 21. 6. 2013].

¹³ Budeme rehabilitovat 1. červen 1953?: Pokus o rekonstrukci událostí kolem měnové reformy v Plzni. *Pravda*, 29. května 1968, roč. 49, č. 129, s. 3.

k pomníku prvního československého prezidenta T. G. Masaryka. Základní kámen byl položen v místech, kde byl původní pomník svržen 1. června 1953. Po položení základního kamene začaly práce na vytvoření pomníku, stejného jako byl ten předešlý.¹⁴

1.2.5 Odhalení pomníku T. G. Masaryka v roce 1991 a jeho následné odhalení v původní podobě roku 1999.

Pokus o obnovení pomníku se sice objevil už v roce 1968, ale definitivně k němu došlo až po listopadu 1989. První podnět byl dán Sdružením Tomáše G. Masaryka v Plzni již 24. listopadu 1989. Vznikl však spor o to, zda památník opravit v původní podobě, zda je to vůbec ze zachovaných podkladů možné, nebo zda vytvořit památník zcela nový. Nakonec se rozhodlo o obnově na původním místě a náměstí bylo přejmenováno z Dukelského na náměstí T. G. Masaryka. Iniciativu ve věci obnovy památníku převzal plzeňský výtvarník a amatérský historik zdejší výtvarné scény Vladimír Havlic. Sochu zdarma odlila z bronzu plzeňská Škodovka v první polovině roku 1991. Dne 28. října 1991 byl pomník slavnostně odhalen.

Ve druhé etapě bylo třeba realizovat repliku sousoší Karla Kotrby. Teprve 26. března 1996 rozhodlo Zastupitelstvo města Plzně o realizaci pomníku v původní podobě. V červnu 1996 bylo vypsáno výběrové řízení, v němž zvítězil plzeňský sochař Jaroslav Bocker. Realizace trvala od prvních měsíců 1997 do března 1999. Dne 1. června 1999 bylo kompletní sousoší slavnostně odhaleno u příležitosti výročí plzeňských událostí z roku 1953. Pomník je umístěn v zadní části náměstí a skládá se ze tří dílů. Vpravo je na vysokém pylonu, k němuž vedou tři schody, postava Tomáše G. Masaryka, vlevo na soklu alegorické sousoší a konečně vzadu za ním lípa Svobody. Postava prezidenta je pojata civilně, v duchu jeho tradičního zobrazení. V pravé ruce drží svitek papírů, možná v narážce na jeden z projevů, které v Plzni po válce

¹⁴ Základní kámen k pomníku T. G. Masaryka: Na počest prvního čs. prezidenta. *Nová pravda*, 8. března 1990, roč. 1, č. 57, s. 2.

pronesl. Pod alegorickou skupinou je nápis: Zvítězili ti, kteří hájili ideály spravedlnosti.¹⁵

2. Pomník Klementa Gottwalda

2.1 Přejmenování hlavního nádraží v Plzni

Plénium Ústředního národního výboru statutárního města Plzně přijalo dne 3. prosince 1948 návrh na přejmenování hlavního nádraží v Plzni na nádraží Klementa Gottwalda. Užívání tohoto nového názvu mělo oficiálně vejít v platnost 25. února 1949, v den výročí „Vítězného února.“¹⁶ Došlo k tomu ale až v předvečer oslav 1. máje dne 30. dubna 1949, kdy bylo za účasti předsedy vlády Antonína Zápotockého přejmenováno plzeňské hlavní nádraží na Gottwaldovo nádraží.¹⁷

U příležitosti nedožitých 75. narozenin Klementa Gottwalda byl před nádražím dne 22. listopadu 1971 odhalen Gottwaldův pomník. Při té příležitosti se konala na prostranství před Gottwaldovým nádražím manifestace pracujících. Slavnostní projev přednesl člen předsednictva ÚV KSČ Karel Hofmann. Uvedl, že je důležité vzpomenout na práci a odkaz Klementa Gottwalda. S jeho jménem bude navždy spojen úspěšný zápas o revoluční charakter KSČ, vítězný boj dělnické třídy za svržení kapitalismu, za porážku fašismu, za svobodu a socialistický rozvoj národů. Velký význam a smysl jeho odkazu vynikl v boji za obnovu marxisticko-leninského charakteru KSČ a upevnění socialistického zřízení. Klement Gottwald zasvětil celý svůj život třídnímu zápasu za socialismus.¹⁸

¹⁵KOTRBA, Karel – HRUŠKA, Jaroslav. Památník národního osvobození v Plzni. *Informační portál, věnovaný modernímu a současnému sochařství v České republice*. [Online]. Dostupné z www: <<http://www.socharstvi.info/realizace/pamatnik-narodniho-osvobozeni-v-plzni/>>. [cit. 21. 6. 2013].

¹⁶MARTINOVSKÝ, Ivan a kolektiv autorů. *Dějiny Plzně v datech: od prvních stop osídlení až po současnost*. 1. vydání Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-723-7, s. 442.

¹⁷Tamtéž, s. 445.

¹⁸Věrní Gottwaldovu odkazu. *Pravda*, 23. listopadu 1971, roč. 52, č. 277, s. 1-2.

2.2 Projekt pomníku Klementa Gottwalda vypracovaný Ing. architektem Hynkem Gloserem, CSc.

Pomník Klementa Gottwalda, který byl 22. listopadu 1971 odhalen před budovou Gottwaldova nádraží, byl dílem sochaře Aloise Sopra a architekta Hynka Glosera. Současně došlo k rekonstrukci nádražní budovy.¹⁹ Od roku 1978 se na počest prvního komunistického prezidenta Klementa Gottwalda uskutečňovala každoročně slavnost kladení věnců k jeho pomníku před nádražím.²⁰

Návrh na zhotovení pomníku Klementa Gottwalda vypracoval Ing. architekt Hynek Gloser CSc. Narodil se 24. srpna 1931, vystudoval fakultu architektury a pozemního stavitelství Českého vysokého učení technického v Praze. Obhájil vědeckou práci na téma *Zásady regenerace a přestavby obytné zóny města Plzně*, získal hodnost kandidáta věd. Pracoval ve Státním typizačním ústavu v Praze, v Krajské projektové organizaci Stavoprojekt Plzeň a v Útvaru hlavního architekta města Plzně. Podílel se na významných projektech a realizaci obytných a rodinných domů a dalších objektů například servisu a garáží Západočeského automobilového družstva v Plzni-Slovanech, Základní školy v Doubravce, obytného souboru Plzeň-Doubravka. Podílel se na zpracování podrobného územního plánu Kaznějova, územně plánovací a prognostické činnosti města Plzně. Spolupracoval s akademickým sochařem S. Nejedlem na projektu a zhotovení pomníku *Obětem boje proti válce*. Zúčastnil se celé řady soutěží např. v roce 1960 spolu s J. Gloserovou na obchodní dům *Prior* v Plzni, v roce 1962 na družstevní *Centrum* v Doubravce spolu s K. Štíchou, s akademickým sochařem S. Nejedlem v roce 1965 na památník na náměstí *Míru* v Plzni a v roce 1966 na umístění pomníku *Bedřicha Smetany* v Plzni. Působil v oblasti urbanismu a územního rozvoje. Významná je jeho

¹⁹ MARTINOVSKÝ, Ivan a kolektiv autorů. *Dějiny Plzně v datech: od prvních stop osídlení až po současnost*. 1. vydání Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-723-7, s. 494.

²⁰ KRÁTKÝ, Vladislav - MAZNÝ, Petr. *Plzeňané II. 1900 – 2000*. Plzeň: Starý most, 2001. ISBN 80-238-7688-0, s. 90.

činnost na úseku propagace a publicity, zaměřená převážně na otázky územního rozvoje a výstavby Plzně.²¹

2.3 Zhotovení pomníku Klementa Gottwalda sochařem Aloisem Soprem

Sochař Alois Sopr, který vytvořil pomník Klementa Gottwalda, se narodil 19. března 1913 v Manětíně. Když jeho otec rozhodl, že bude studovat na gymnáziu v Plzni, ubytoval ho u rodičů své ženy v Solní ulici. V kvintě chodil, místo do školy, k Boleveckému rybníku, propadl z matematiky a francouzštiny. Vzhledem k tomu navštívil sociální poradnu, kde mu doporučili rytecké nebo kovotepecké řemeslo. V šestnácti letech byl dán do učení na pašíře a cizeléra²² u Emanuela Velebila. Když se při práci na brusce zranil na ruce, přešel do ryteckého závodu Ferdinanda Malinského. Rytecké řemeslo vyžadovalo cit pro miniaturu, zručnost a trpělivost. Sopr nejraději dělal pečetidla, což byl výkon fyzicky náročný. V roce 1933 dostal tovaryšský list. Rozhodl se, že bude sochařem.

Odjel do Prahy na přijímací zkoušku na umělecko-průmyslovou školu a byl přijat. Na této škole studoval až do roku 1939. Na konci roku 1946 se Sopr stal asistentem na Akademii výtvarných umění u profesora Otakara Španiela. Získal řadu ocenění v soutěžích na realizace ve veřejném prostoru, na mince a medaile. V roce 1949 požádal o uvolnění z funkce Španielova asistenta a převzal po Janu Kavanovi profesuru na Umělecko-průmyslové škole Zdeňka Nejedlého v Gottwaldově. Pobyť v Gottwaldově byl krátký. Nedostal zde ateliér, a tak ve stejném roce odešel. Kolem roku 1950 se přednostně věnoval pomníkové tvorbě, např. vytvořil pomník Sovětské armádě v Karlových Varech, pomník Bedřicha Smetany v Plzni, pomník Josefa Kajetána Tyla v Plzni, pomník Sovětské armádě osvoboditelce ve Cvikově.

V roce 1957 odjel na studijní cestu do Paříže, která urychlila jeho názorové vytříbení. Brzy po návratu do Prahy sáhl k zabstraktnění kompozice objemu a

²¹ POTUŽÁKOVÁ, Jana; HAVLIC, Vladimír; SÝKORA, Miloslav. *Malá encyklopedie výtvarných umělců a architektů západních Čech 1945-1990*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1990. ISBN 80-7088-016-3, s. 165-166.

²² Umělec, který zdobí kov cizelováním. Cizelování je závěrečné povrchové opracování a zdobení uměleckých předmětů odlitých z kovů zvláště uzpůsobenými dláty, rydly a pilníky.

tvaru v prvních opukových sochách. Neznamenal to ústup nebo popření jeho ideově tvůrčích zásad, ale jejich obrodu ve smyslu nového uchopení viděné a prožívané skutečnosti.

V roce 1963 byl jmenován zasloužilým umělcem. Alois Sopr se stal roku 1966 zakládajícím členem skupiny Medaile 66. Na podzim roku 1969 byl jmenován předsedou národního komitétu FIDEM jako uznání jeho zásluh o české medailérství.²³

Alois Sopr byl jeden z předních reprezentantů oficiální sochařské tvorby v celém období socialismu, vytvořil celou řadu oficiálních pomníkových zakázek i volných prací pro veřejný prostor. Nejen ideologické práce, ale i volné sochy v jeho charakteristické robustní, nelíbivé stylizaci však byly z velké části odstraněny, někdy i zlikvidovány. Negativní reakce veřejnosti byla někdy natolik silná, že vyvolala přemístění na méně exponovaná místa i před rokem 1989. Akademické školení jej vybavilo kvalitním řemeslným základem realistického sochařství, v jehož duchu vytvořil jak několik kvalitních civilně pojatých portrétů například Antonín Tuček, 1941; Jan Zázvorka, 1943; Kamila Jiroudková, 1940; Sylva, 1962, tak i řadu oficiálních prací v padesátých letech Maršál P. S. Rybalko, 1952; Pomník Rudé armádě ve Cvikově, 1961.²⁴

Alois Sopr zemřel 25. července 1993.²⁵

2.4 Odstranění pomníku Klementa Gottwalda

Nejvíce soch Klementa Gottwalda vznikalo hlavně v době Husákovy normalizace, kdy opanovaly řadu českých náměstí. Po převratu v roce 1989 byly odstraňovány. Například nábřeží Vltavy ozdobil sněhobíle zářivý Gottwald. Po listopadu 1989 mu jednou v noci někdo natřel vztyčenou ruku rudou barvou krve. Krátce poté byl z Prahy odvezen a skončil v hangárech

²³ PROCHÁZKA, Václav. *Alois Sopr*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1982. s. 9-51.

²⁴ FIŠER, Jaroslav. *Informační portál, věnovaný modernímu a současnému sochařství v České republice*. [Online]. Dostupné z [www](http://www.socharstvi.info/autori/alois-sopr/):

<<http://www.socharstvi.info/autori/alois-sopr/>>[cit. 2013-04-12].

²⁵ *Tamtéž*.

v Rané u Loun. Bronzové sochy Gottwalda z Písku a Prachatic byly roztaveny a použity jako materiál pro pomník lidických dětí.²⁶

Také v Plzni byl odstraněn pomník Klementa Gottwalda před hlavním nádražím a busta byla odevzdána Městskému výboru KSČ v Plzni, což bylo občany podpořeno.²⁷ O dalších osudech sochy nebyly nalezeny žádné dokumenty.

Rada národního výboru města Plzně schválila dne 11. ledna 1990 přejmenování Gottwaldova nádraží Plzeň na Plzeň-hlavní nádraží.²⁸ Na místě bývalého pomníku je nyní na sloupu pamětní deska jako připomínka bojů československých legionářů.

3. Pomník Josefa Vissarionoviče Stalina

3.1 Návrh na vybudování pomníku J. V. Stalina

V rámci uspořádání fondu Krajského výboru Svazu československo-sovětského přátelství byl nalezen karton dokumentace k výstavbě Stalinova pomníku, tyto dokumenty jsou umístěny v Státním oblastním archivu v Plzni. Tento nález překvapil, předpokládalo se, že tyto písemnosti budou uloženy spíše v materiálech Krajského výboru KSČ, nebo Krajského národního výboru v Plzni. Podle těchto materiálů vycházel návrh na zbudování pomníku od Svazu československo-sovětského přátelství a tato organizace, se souhlasem Krajského výboru KSČ a Krajského národního výboru výstavbu pomníku organizačně zajistila.²⁹ Krajský výbor Svazu československého-sovětského přátelství v Plzni se rozhodl na schůzi 4. června 1949 vybudovat v Plzni

²⁶ BUDINSKÝ, Libor. *Deset prezidentů*. 1. vydání. Praha: Knižní klub, 2003. ISBN 80-242-0966-7, s. 92-119.

²⁷ Tvůj národ se probudil. *Pravda*, 19. září 1990, roč. 71, č. 14, s. 2.

²⁸ MARTINOVSKÝ, Ivan a kolektiv autorů. *Dějiny Plzně v datech: od prvních stop osídlení až po současnost*. 1. vydání Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-723-7, s. 531.

²⁹ *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2006*. Plzeň: Státní oblastní archiv, 2007. s. 146-149.

důstojný a monumentální pomník J. V. Stalina³⁰ na návrh krajského tajemníka Svazu československo-sovětského přátelství Zdeňka Tolda.³¹

Při jeho řešení vycházeli autoři v první řadě ze začlenění a umístění do vybraného prostředí s ohledem na jeho budoucí úpravu, danou záměrem snížit nástupní rampy na Wilsonův most do podchodu pro pěší a to po obou stranách řeky Radbuzy. Autoři navrhli sochu vysokou 7 m a s podstavcem od prostranství celkem 13 m. Původně návrh počítal s tím, že socha se odlije z bronzu.³²

Prostředky na výstavbu sochy J. V. Stalina byly získány celokrajovou sbírkou uskutečněnou na základě povolení Krajského národního výboru v Plzni, a to ve všech závodech, úřadech, ústavech, školách a obcích. Dělníci rozhodli na svých schůzích, že odpracují hodinu mimo pracovní dobu ve prospěch vybudování pomníku. Žáci národních a středních škol například okresu Blovice se rozhodli uctít 70. narozeniny generalissima J. V. Stalina tím, že z výsledků své práce, to byl sběr surovin a brigády, věnují část prostředků na postavení pomníku.³³

Občané měli možnost podílet se na této významné události. Zásluha patřila zaměstnancům ČSD, kteří dopravili základní kámen pro výstavbu pomníku z bojiště u Dukly. Zde bojovali a padli za naši svobodu vojáci Sovětského svazu i Československé armády. Dne 1. prosince se vypravili pracovníci ČSD na východ našeho státu. Nebyl to lehký úkol, protože nebylo nic připraveno ani vyjednáno. Nejeli pro připravený kámen, který by se jen naložil a odvezl, museli napřed obstarat povolení, potom vyhledat vhodný lom, obstarat dělníky k odstřelení kvádrů, k jeho naložení a kámen dopravit na přešovské nádraží. Pomohli pracovníci Prešovského národního výboru. Dne 7. prosince byl kvádr jemnozrnného pískovce z bojiště u Svidniku přivezen na Gottwaldovo nádraží v Plzni. S ním byly přivezeny ještě další kameny. Prešovští poslali pro pomník ze svých lomů dva kameny andezitu. Železničáři pak přivezli ještě kus černé

³⁰ SOA v Plzni, fond KV SČSP, číslo kartonu 19.

³¹ *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2006*. Plzeň: Státní oblastní archiv, 2007. s. 146-149.

³² SOA v Plzni, fond KV SČSP, číslo kartonu 19.

³³ *Tamtéž*.

žuly od Dukelského pomníku, té, ze které byl stavěn samotný památník. Tak měla Plzeň pro svůj pomník hned čtyři základní kameny.³⁴

Dne 21. prosince 1949 byl za účasti zástupce Sovětského velvyslanectví a všech složek Národní fronty položen základní kámen pomníku J. V. Stalina.³⁵

3.2 Soutěž na zhotovení pomníku J. V. Stalina

Svaz československo-sovětského přátelství v Plzni vypsal neanonymní, omezenou soutěž na pomník generalissima J. V. Stalina v Plzni. Účelem soutěže bylo získat návrh pomníku.

Vyžadovalo se řešení celého pomníku, tedy části plastické i architektonické, úpravy místa a okolí, kde pomník měl stát. Sochaři byla ponechána volba materiálu, ze kterého má být proveden. Soutěžní návrhy musely být dodány nejpozději do 15. srpna 1950 do 12 hodin do Západočeského muzea v Plzni, odboru umělecko-průmyslovému. Celková výška pomníku měla být 10 m. Soutěžící dodali model plastické části pomníku v 1/3 zamýšlené velikosti a hlavu sochy ve skutečné velikosti. Dále dodali malý model celého pomníku, situační plán grafický nebo plastický s úpravou místa a průvodní zprávu s technickým popisem, s určením materiálu a s přibližným rozpočtem. Došlé návrhy posoudila porota a vyhlásila své rozhodnutí 22. září 1950. Soutěžní návrhy byly veřejně vystaveny.³⁶

O výsledku soutěže rozhodovala porota ve složení: prof. Jan Lauda; akad. sochař Karel Lidický; akad. sochař Václav Jícha; arch. Jan Zázvorka; arch. Josef Grus; Ing. arch. Svatopluk Janke; Karel Poláček, poslanec a předseda KV KSČ; Barbora Volopichová, škol. ref. KNV; dr. Ivo Skála, poslanec.³⁷ Návrhy byly vyhodnoceny porotou, byl vybrán ten nejvhodnější a byly určeny odměny. První cena obnášela sto tisíc Kčs, druhá cena šedesát tisíc Kčs, za třetí cenu měl autor obdržet třicet tisíc Kčs. Porota si vyhradila právo rozdělit částky podle

³⁴ Základní kámen pro Stalinův pomník přivezen. *Pravda*, 17. prosince 1949, roč. 5, č. 51, s. 2.

³⁵ SOA v Plzni, fond KV SČSP, číslo kartonu 19.

³⁶ *Tamtéž*.

³⁷ *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2006*. Plzeň: Státní oblastní archiv, 2007. s. 146-149.

kvality předložených návrhů. Ceny a odměny měly být vyplaceny do šesti týdnů po rozhodnutí poroty.³⁸

Zásluhou iniciativy Krajského výboru Svazu československo-sovětského přátelství v Plzni byla uspořádána výstava pěti modelů k postavení pomníků gen. J. V. Stalina. Tato výstava se konala proto, aby i široká veřejnost mohla posoudit dílo, které mělo být ozdobou města. Mělo být stálým svědomím Plzně a celého kraje. Výstava trvala od 20. srpna 1950 do 20. září 1950, ve výstavní síni Krajského národního výboru v Plzni.

Porota se sešla dne 2. září 1950 v 10 hodin, posoudila jednotlivé návrhy. Oficiální vyhlášení se konalo 3. září na krajské budovatelské slavnosti za přítomnosti zástupce sovětského velvyslanectví. Výstava představovala díla těchto výtvarníků sochařů: Alois Sopr z Prahy, Josef Malejovský z Prahy, prof. Jaroslav Votlučka z Plzně, Alois Holub z Plzně, Jan Jiřikovský z Plzně. Architektů: Ing. Karel Stráník z Prahy, R. F. Podzemný z Prahy, Ing. Jarolím Gregor z Mariánských Lázní, Ing. Bohumil Fridrich ze Starého Plzně, Ing. Jan Gillar z Prahy.³⁹ Porota vyhodnotila návrh sochaře Josefa Malejovského a architekta Richarda Ferdinanda Podzemného takto: Jejich architektonické řešení prostranství bylo celkem šťastné tím, že vytvářelo dostatečné shromaždiště jednoduchými prostředky. Bylo nutno provést některé korektury především pro nástup od Wilsonové třídy a korigovat též přístupy v těsné blízkosti pomníku, které narušovaly jeho monumentální účinnost. Kompozice vlastního pomníku na horizontálním a asymetricky vyvinutém soklu odpovídala celkové situaci. Hlavní předností návrhu byla možná okamžitá realizovatelnost při všech výtvarných hodnotách. Sochařské pojetí odpovídalo nejvíce představám o osobnosti generalissima J. V. Stalina. Socha byla prostorná, dobře konstruovaná a autor si nezlehčil úlohu rozepnutím pláště. Porota však považovala za naprosto nevhodné použití gesta „nacpávání dýmky.“⁴⁰ Porota konstatovala, že žádný z předložených návrhů nelze doporučit bez dalších úprav k provedení. Dále zjistila, že ani jeden ze soutěžících nevěnoval dostatečnou péči portrétu generalissima J. V. Stalina. Soutěžní detail měl být zárukou, že autor je schopen

³⁸ SOA v Plzni, fond KV SČSP, číslo kartonu 19.

³⁹ *Tamtéž.*

⁴⁰ *Tamtéž.*

sochu realizovat. Tuto záruku neposkytl ani jeden z předložených návrhů. Byly často v rozporu s předloženým návrhem sochy. Porota navrhla, aby první cena nebyla udělena. Druhou cenu doporučila udělit návrhu akademického sochaře Josefa Malejovského a architekta Richarda Ferdinanda Podzemného, a sice s podmínkou, že jmenovaný vypracuje detail hlavy ve smyslu vystaveného celkového figurálního návrhu. Třetí cenu porota navrhla udělit návrhu akad. sochaře Aloise Sopra a Ing. Stráníka. Porota doporučila, aby o provedení pomníku bylo jednáno s autory odměněnými druhou cenou, a to s akademickým sochařem Josefem Malejovským a architektem Richardem Ferdinandem Podzemným.⁴¹

Porada výboru pro postavení pomníku J. V. Stalina se konala dne 22. prosince 1950. Zahájil ji Dr. Skála a uvedl, že návrh sochaře Malejovského je nejvýhodnější pro místní podmínky. Porota vyslovila připomínku, aby byla podrobněji a důkladněji vypracována hlava a vynechán čibuk v ruce. Čibuk nebyl porotou vytýkán jako chyba, ale většina se shodla na tom, že to není věc příliš vhodná.⁴²

Pro výběr místa na postavení pomníku generalissima J. V. Stalina v Plzni zasedala dne 14. dubna 1951 pracovní komise. Přítomni byli: architekt Josef Grus, arch. V. Jícha, soch. Malejovský, arch. Podzemný, František Brož, arch. Janke, Jaroslav Šimek ze Svazu československého-sovětského přátelství. Na schůzi se jednalo o výšce soklu pomníku, kterou by měl při konečné úpravě terénu. Bylo rozhodnuto, v jaké výšce se sokl postaví a jaký materiál má být použit. Dále bylo dohodnuto, že pomník zůstane stejný jako v původním návrhu, jen poměr mezi soklem a postavou se změnil tak, aby postava měřila 5 ½ m. Pro Svaz československo-sovětského přátelství vyplynul úkol opatřit sondu, detailnější výškové a situační zaměření okolí.⁴³

⁴¹ SOA v Plzni, fond KV SČSP, číslo kartonu 19.

⁴² *Tamtéž.*

⁴³ *Tamtéž.*

3.3 Návrh architekta Podzemného a zhotovení pomníku sochařem Malejovským

Dne 23. července 1952 ve veřejné soutěži na návrh pomníku J. V. Stalina v Plzni zvítězil model sochaře Josefa Malejovského a architekta Richarda Ferdinanda Podzemného. Projekt počítal se 4,5 m vysokou sochou na třímetrovém podstavci.⁴⁴

3.4 Architekt Richard Ferdinand Podzemný

Architekt Richard Ferdinand Podzemný se narodil 16. 3. 1907 v Křivém, okres Valašské Meziříčí. Studoval architekturu na Umělecko-průmyslové škole v Praze v roce 1927 - 1931 u prof. Janáka. V letech 1931-35 pracoval v Janákově ateliéru. Od r. 1935 tvořil samostatně. Od roku 1950 byl zaměstnán v architektonickém ateliéru Komunálních podniků hlavního města Prahy.

Na začátku své činnosti se zabýval bytovými otázkami, kde získal ve veřejných soutěžích řadu prvních cen a umístění. Vedle této činnosti se zabýval urbanistickými otázkami, v poslední době otázkami zdravotní služby. Z větších prací navrhl obytné domy Zemské banky v Praze - Dejvicích, obytné domy obce pražské s malými byty a dále realizoval jako jeden z generálních projektů výstavbu nových Lidic. Získal cenu se svými spolupracovníky za novou radnici v Praze v roce 1948. Hlavně pracoval na projektu nemocnic a zdravotních středisek. Kromě toho spolupracoval na sochařských úkolech při návrzích na pomníky u nás i na Slovensku.⁴⁵

Richard Ferdinand Podzemný zemřel 17. ledna 1987 v Praze.⁴⁶

3.5 Sochař Josef Malejovský

Sochař Josef Malejovský se narodil 19. dubna 1914 v Holicích, jako páté dítě svých rodičů. Stal se akademickým sochařem a řezbářem. Studoval řezbářství u holického rodáka profesora Františka Kmenta. Významné bylo i

⁴⁴ MARTINOVSKÝ, Ivan a kolektiv autorů. *Dějiny Plzně v datech: od prvních stop osídlení až po současnost*. 1. vydání Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-723-7, s. 452.

⁴⁵ SOA v Plzni, fond KV SČSP, číslo kartonu 19.

⁴⁶ DVOŘÁK, Kamil. *Archiweb*. [Online]. Dostupné z: [www](http://www.archiweb.cz/richard-ferdinand-podzemny)
<<http://www.archiweb.cz/richard-ferdinand-podzemny>>[cit. 2013-04-20].

jeho pedagogické působení na Vysoké škole umělecko-průmyslové v Praze. Byl předsedou Svazu československých výtvarných umělců, poslancem Sněmovny lidu Federálního shromáždění a zastával mnoho dalších významných funkcí. Práce i společenská činnost Josefa Malejovského byla oceněna státními vyznamenáními. Byl nositelem Řádu práce, laureátem státní ceny a národním umělcem.

Josef Malejovský byl pilný, skromný a vynikající sochař. Jeho slova jsou: „Každý schopný člověk by měl ve svém životě vytvořit dílo ve svém oboru a zanechat tak za sebou památku pro další časy.“ V případě sochaře Malejovského bylo možno konstatovat, že s jeho tvorbou se lze seznámit v celé řadě našich měst a obcí.⁴⁷

Josef Malejovský patřil k významným představitelům novodobé realistické tradice. Rozsah jeho činnosti byl široký. Věnoval se monumentální tvorbě s tematikou odboje a také vytvořil řadu pomníků významných osobností. Od samého počátku se v díle Josefa Malejovského prolínají dvě linie. První vychází z bezprostředního zážitku a jejím výsledkem jsou drobné žánrové scény a později expresivně líčené epizody z období druhé světové války. Druhou linii tvoří poeticky orientované alegorie. Obě tyto linie se spolu propojily v době druhé světové války v personifikaci přírodních živlů. Motiv putující zahalené ženy choulící se do sebe a kráčející kupředu se stal symbolem okupace a vlastně druhé světové války. Řeší jej celá řada umělců a osobitým způsobem se s ním vyrovnal i Josef Malejovský. Dokladem jsou plastiky *Ve větru*, *V bouři*. Důraz položil na draperii, která je nositelem výrazu. Ženu ztotožnil s pojmem vlast a ženská figura se stala ústředním motivem v dalších monumentálně pojatých dílech - alegoriích *Země a Historie*. Historii představuje žena hrdá a vzdorující, *Zemi žena bránící*. Pod bezprostředním zážitkem vznikla plastika *Živel*, která je naplněna hrůzou a bezmocností. Josef Malejovský byl svědkem tragické povodně v nedalekých Velinách. Nejzávažnějším dílem válečného období je *Nálet*, inspirovaný skutečnou událostí - leteckým útokem na Prahu. Josef Malejovský zachytil ženu, která držíc v náručí malé dítě, prchá před

⁴⁷ *Oficiální stránky města Holice*. [Online]. Poslední revize 13.12 2010. Dostupné z [www: <http://www.holice.eu/aktuality-holice/vyznamne-osobnosti/item/59-malejovsk%C3%BD-josef>](http://www.holice.eu/aktuality-holice/vyznamne-osobnosti/item/59-malejovsk%C3%BD-josef) [cit. 2013-04-22].

nebezpečím. Bolest, bezmocnost a zároveň odhodlání ochránit, to vše je obsaženo ve výrazu obličeje. Dramatický výjev je založen v důmyslné kompozici a dokončen pádným rukopisem. Žánrový výjev nabyl monumentality a zároveň se stal svou přesvědčeností protiválečným varováním a výzvou. Válečné utrpení je viděno osudem člověka a tragédie se bezprostředně dotýká života prostých, nevinných lidí, naprosto bezmocné je dítě.

V prvních letech po válce zpracovával zážitky a dojmy z osvobození a vytvořil několik studií partyzánů jdoucích do útoku, obránce, barikádníka a sovětského vojska.

Tvorba národního umělce Josefa Malejovského byla názorově určena jeho kladným vztahem k dělnické třídě a vyhraněným sociálním cítěním. Na konci 40. a 50. let vzniklo několik děl s pracovní tematikou. V průběhu 50. let také řešil celou řadu společenských závažných plastik. V roce 1952 se stal vítězem soutěže na výzdobu hlavních vstupních vrat národního památníku na Vítkově. Toto dílo patřilo ke klasickým hodnotám socialistického cítění. Autor obdržel za jeho řešení státní cenu Klementa Gottwalda. Pracoval na řešení pomníku Jana Žižky z Trocnova, kde architektonickým způsobem a pádnou modelací vyjádřil představu geniálního husitského vojevůdce. Důraz klade nejenom na formu díla, ale především na jeho obsah a poslání.⁴⁸

Josef Malejovský zemřel 20. prosince 2003 v Turnově.⁴⁹

3.6 Výstavba a odhalení pomníku a další osudy sochy

Výstavba pomníku J. V. Stalina byla rozplánována do roku 1953, předpokládány byly rozsáhlé úpravy nábřeží, parková úprava i změny na objektech v pozadí pomníku. Jak už to tak bývá, v průběhu výstavby došlo k řadě problémů a změn, sešlo jak z plánovaných rozsáhlých úprav nábřeží, tak z přizpůsobení objektů v pozadí. Na budování se podepsala i výstavba Stalinova pomníku v Praze. Všichni schopní řemeslníci byli staženi na Letnou a v Plzni neměl prakticky kdo stavět. Došlo i ke změně materiálu – socha Stalina nebyla

⁴⁸ MANDYSOVÁ, Hana. *Národní umělec Josef Malejovský*. Pardubice: Východočeská galerie, 1988. s 4-6.

⁴⁹ *Oficiální stránky města Holic*. [Online]. Poslední revize 13.12 2010. Dostupné z [www: <http://www.holice.eu/aktuality-holice/vyznamne-osobnosti/item/59-malejovsk%C3%BD-josef>](http://www.holice.eu/aktuality-holice/vyznamne-osobnosti/item/59-malejovsk%C3%BD-josef) [cit. 2013-04-22].

bronzová, jak bylo plánováno, ale pískovcová. Ze dvou kusů božanovského pískovce ji podle předlohy a za občasně asistence Josefa Malejovského vytesali pracovníci podniku Umělecká řemesla.⁵⁰

V rámci oslav 36. výročí Velké říjnové revoluce odhalil 7. listopadu 1953 prezident republiky Antonín Zápotocký pomník Josefa Vissarionoviče Stalina v Plzni.⁵¹ Slavnosti byl přítomen velvyslanec Sovětského svazu. Oba dva pronesli projev a pomník byl odhalen za zvuku internacionály⁵². Estetický dojem ze Stalinovy postavy byl spíše rozpačitý. Zachmuřený výraz, dlouhý plášť, brigádýrka a nakrčené holínky, spolu s nedalekou řekou Radbuzou – to vše přispělo k tomu, že mezi lidmi získala socha přezdívku „Porybný“.⁵³

Zhruba čtyř a půl metrovou sochu nečekala poblíž řeky příliš klidná budoucnost.⁵⁴ Pomník na svém místě vydržel necelých 9 let. Po odhalení kultu osobnosti přestal být Stalin v módě a jeho socha začala být na obtíž.⁵⁵ Rada Městského národního výboru v Plzni uložila dne 1. června 1962 na svém zasedání finanční komisi MěNV, aby do 30. června zajistila finanční prostředky na odstranění pomníku Josefa Vissarionoviče Stalina na Charkovském dnešním Anglickém, nábřeží v Plzni. Školská a kulturní komise MěNV dostala za úkol rozhodnout, kam bude odstraněný pomník uložen. Rada uložila provést likvidaci do 31. července 1962. O přesném datu jeho odstranění se však nedochovaly žádné zprávy, podle některých svědectví proběhlo v noci.⁵⁶

O dalším osudu sochy nebylo dlouho nic známo, podle lidové tvořivosti byla zlikvidována. Ve skutečnosti nějakou dobu ležela na dvoře u Františkánů, pak byla přemístěna do muzejního skladu v Křimicích, na jehož dvoře ležela řadu

⁵⁰ *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2006*. Plzeň: Státní oblastní archiv, 2007. s. 146-149.

⁵¹ MARTINOVSKÝ, Ivan a kolektiv autorů. *Dějiny Plzně v datech: od prvních stop osídlení až po současnost*. 1. Vydání. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-723-7, s. 456.

⁵² SOA v Plzni, fond KV SČSP, číslo kartonu 19.

⁵³ ŠINDELÁŘ, Jan. *Dějiny a současnost*, roč. 2012, č. 5. [Online]. Dostupné z [www: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2012/5/pochybny-porybny/>](http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2012/5/pochybny-porybny/) [cit. 2013-06-26].

⁵⁴ *Tamtéž*.

⁵⁵ *Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2006*. Plzeň: Státní oblastní archiv, 2007. s. 146-149.

⁵⁶ MARTINOVSKÝ, Ivan a kolektiv autorů. *Dějiny Plzně v datech: od prvních stop osídlení až po současnost*. 1. Vydání. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-723-7, s. 467.

let v kopřivách a budila nežádoucí pozornost turistů. Posléze se octla na střelnici Lidových milicí ve Žďáru u Rokycan, odkud ji pro svůj „Air park“ ve Zruči u Plzně (mezi místním lidem známý jako „Tarantíkovo šrotiště“) po revoluci získal pan Tarantík. Dnes tam pískovcový Stalin symbolicky vévodí sbírce vojenské techniky.⁵⁷

Dne 6. listopadu 1985 k výročí Velké říjnové revoluce bylo na místě bývalého Stalinova pomníku na Charkovském nábřeží odhaleno sousoší Památníku československo-sovětského přátelství.⁵⁸ Pomník československo-sovětského přátelství se skládal z ozdobného sloupu a postavy mladé ženy v nadživotní velikosti a s vlajícím pruhem látky bohatě řaseným. Památník československo-sovětského přátelství má na sloupu vpředu napsáno: Československo-sovětská smlouva 1943, květen 1945. Na sloupu vzadu stojí: Sokolovo, Buzuluk, Plzeň, Sverdlovsk. Autorem pomníku byl Rudolf Svoboda.⁵⁹

Jen, pár kroků od místa, kde stávala socha diktátora, se dnes nachází Památník obětem komunistického teroru.⁶⁰

4. Pomník Vladimíra Iljiče Lenina

4.1 Změna názvu podniku Škoda v roce 1951

Škodovy závody, národní podnik, byly dne 21. prosince 1951 rozhodnutím tehdejšího ministra těžkého strojírenství Gustava Klimenta, se souhlasem prezidenta republiky Klementa Gottwalda a předsednictva Ústředního výboru KSČ přejmenovány. Název Závody V. I. Lenina Plzeň, národní podnik, byl vybrán na základě zásluh při budování socialismu tohoto podniku. Změna byla

⁵⁷ Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2006. Plzeň: Státní oblastní archiv, 2007. s. 146-9.

⁵⁸ MARTINOVSKÝ, Ivan a kolektiv autorů. *Dějiny Plzně v datech: od prvních stop osídlení až po současnost*. 1. Vydání. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-723-7, s. 509-510.

⁵⁹ GRUBER, Josef; KNOFLÍČEK, Zdeněk; MADEROVÁ, Marie. *Pomníky a pamětní desky v Plzni*. Plzeň: Západočeské muzeum a nadace pro Kulturní rozvoj, 1997. ISBN 80-85125-92-7, s. 13.

⁶⁰ FRÝDA, Pavel. Plzeň-Stalinův pomník. *Zaniklé obce a objekty po roce 1945*. [Online]. Dostupné z www: <<http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=145797>> [cit. 2013-06-28].

slavnostně vyhlášena na shromáždění dne 22. prosince 1951. Současně byla změněna i ochranná známka. Tradiční a světoznámý okřídlený šíp v kruhu, který byl chráněn zákonem v mnoha zemích, byl nahrazen hvězdou v ozubeném kole s názvem podniku.

Protože zejména v západních státech nebyly přijímány výrobky s novým znakem, který u odběratelů vyvolal dojem přerušení tradice spojené s dobrým jménem ochranné známky Škoda, přešlo se v krátké době opět k užívání tradičního označení, a to nejprve pro výrobky určené do nesocialistických států a pak pro označování všech vyráběných strojů a zařízení. Ozubené kolo s hvězdou přestalo být ochrannou známkou a stalo se pouze etiketou, která nebyla zákonem chráněna, a tudíž není zapsaná v obchodním rejstříku.

Dnem 6. března 1965 se národní podnik Závody V. I. Lenina staly oborovým podnikem s novým názvem Škoda, oborový podnik se sídlem v Plzni a dosavadní název Závody V. I. Lenina byl užíván jako čestné, ale neregistrované označení plzeňských závodů. Oborový podnik tehdy tvořily kromě plzeňské Škodovky i národní podniky První brněnská strojírna, Závody Klementa Gottwalda Brno, ČKD Blansko, Závody Dimitriva a ČKD Dukla Praha.⁶¹

4.2 Odhalení pomníku

Dne 9. ledna 1958 byla na nádvoří plzeňského podniku u první brány odhalena socha V. I. Lenina, kterou vytvořil pražský akademický sochař Vladimír Kýn.

Odlitek byl zhotoven ve slévárně závodu Hutě v Rokycanech. Náklady vynaložené na pořízení sochy včetně žulového podstavce byly 57 000 Kč. Odhalení sochy se zúčastnil tehdejší prezident republiky Antonín Novotný. Přibližně na stejném místě, kde stála Leninova socha, promluvil při své návštěvě 17. května 1919 k dělníkům prezident Československé republiky Tomáš G. Masaryk.⁶²

⁶¹ Pohled do historie. *Škodovák*, 6. února 1990, roč. 61, č. 10, s. 2.

⁶² *Tamtéž*.

4.3 Sochař Vladimír Kýn

Akademický sochař Vladimír Kýn zhotovil sochu V. I. Lenina v Plzni.

Narodil se 31. ledna 1923 v Holešově. Do 18 let bydlel u svých rodičů. Jeho otec vlastnil kamenosochařskou dílnu a matka pracovala v kloboučnickém obchodě. V roce 1934 vstoupil na Holešovské gymnázium, kde patřil k nejlepším studentům. Vynikl v matematice, ve studiu cizích jazyků, ale největší zájem projevoval o výtvarné umění. V roce 1942 odmaturoval. Bylo to v období heydrichiády. Otázkou bylo, co dál. Vysoké školy byly uzavřeny a většinu čekalo jen totální nasazení, buď v německé říši, nebo ve zbrojařském průmyslu. Vladimíra zajímalo výtvarné umění, proto se přihlásil ke studiu na Střední umělecké škole ve Zlíně, kde se stal žákem známého výtvarníka profesora Makovského. Když skončila válka, byl přijat na Akademii výtvarných umění v Praze k profesoru Karlu Pokornému. Studia dokončil v roce 1950.

V Praze získal ateliér. Zúčastnil se soutěže o zhotovení sochy básníka Jiřího Wolкера a porota jeho úsilí ocenila druhou cenou. Ačkoliv nevyhrál, byl pověřen, aby sochu vytvořil. Pracoval plně dva roky, ale přišla měnová reforma, peníze určené pro Wolkerovu sochu zmizely v nenávratnu a ze záměru postavit sochu v Praze sešlo. Nabídl sochu městu Holešovu s úmyslem mu ji věnovat a určil i místo, kde by měla být postavena. Bylo to ve Švehlových sadech, v blízkosti domku jeho rodičů. Město však jeho nabídku nepřijalo. Myšlenku oslavit Wolкера navrhli Slováci. Tentokrát nešlo o sochu, ale jen o bustu. Do vypsané soutěže se přihlásilo osmdesát autorů, ale palmu vítězství získal Vladimír Kýn. Sádrový model busty byl odlit do bronzu a busta byla umístěna v Tatranské Poliance. Pak byl dlouhou dobu model busty uložen v Památníku národního písemnictví na Strahově a teprve v roce 2000 byl použit pro odlití busty, která je nyní umístěna před holešovským gymnáziem.⁶³

⁶³ *Město Holešov*. [Online]. Dostupné z [www: http://www.holesov.cz/mesto-holesov/osobnosti-a-rodaci/vladimir-kyn](http://www.holesov.cz/mesto-holesov/osobnosti-a-rodaci/vladimir-kyn)>[cit. 2013-05-15].

4.4 Další události v roce 1990

Dílo sochaře Vladimíra Kýna stálo u první brány Škodových závodů do března 1990.⁶⁴ Dne 25. ledna 1990 se sešli pracující dodavatelsko-projektového úseku těžkého strojírenství koncernový podnik Škoda Plzeň na schůzce Občanského fóra. Navrhli, aby z názvu podniku byl odstraněn „čestný název“ závody V. I. Lenina. Ten byl z ideologických důvodů v 50. letech uměle připojen k světoznámému názvu Škoda. Současně navrhli, aby z podniku byla také odstraněna socha V. I. Lenina umístěná u první brány podniku a toto nádvoří následně přejmenovat.⁶⁵ Na základě výše uvedené iniciativy se obrátili na všechny pracující Škodovky s anketou a požádali o co největší účast na ní. Anketa obsahovala následující otázky. Má být z prostoru první brány odstraněna socha V. I. Lenina? V případě, že se tak stane, kam by měla být umístěna nebo jinak využita. Jak by se nádvoří u první brány mělo jmenovat? Odpovědi čekali do 25. února 1990.⁶⁶

Dne 15. března 1990 na základě ankety, o které časopis Škodovák informoval, rozhodla ustanovená komise o odstranění sochy V. I. Lenina z nádvoří u první brány. Pro budoucí časy jí nahradila busta zakladatele podniku Emila Škody.⁶⁷ Pomník byl nejdříve umístěn v depozitáři bývalého Muzea Škoda, později byl dán do depozitáře Techmanie.⁶⁸

5. Pomník Julia Fučíka

5.1 Položení základního kamene k pomníku Julia Fučíka

Julius Fučík byl žákem první plzeňské reálky na náměstí Odborářů (dnešní náměstí Mikulášské). Sice se v Plzni nenarodil, ale prožil zde své mládí, jinošství i dospívání. Plzeň se hlásila k jeho odkazu jako k člověku, který celý život bojoval za svobodu a štěstí lidstva. Za to položil i svůj život. Jako výraz vděčnosti bylo rozhodnuto postavit Juliu Fučíkovi pomník na náměstí

⁶⁴ KRÁTKÝ, Vladislav - MAZNÝ, Petr. *Plzeňané II. 1900 – 2000*. Plzeň: Starý most, 2001. ISBN 80-238-7688-0, s. 47.

⁶⁵ Otevřený dopis. *Škodovák*, 6. února 1990, roč. 61, č. 10, s. 2.

⁶⁶ Vyhlášíme anketu. *Škodovák*, 6. února 1990, roč. 61, č. 10, s. 2.

⁶⁷ Rozhodla anketa škodováků. *Škodovák*, 20. března 1990, roč. 61, č. 22, s. 1.

⁶⁸ NOHOVCOVÁ, Ladislava. (z archivu SOA, pobočka Nepomuk). Podle emailu z 3. 5. 2013.

Odborářů. Tímto pomníkem splácela Plzeň úctu a vděk.⁶⁹ V pondělí 8. září 1958 byl slavnostně položen základní kámen pomníku.⁷⁰ O rok později byla plzeňská reálka na náměstí Odborářů přejmenována na Jedenáctiletou střední školu Julia Fučíka.⁷¹ Název této školy prošel řadou změn, v současné době je to Mikulášské gymnázium.

5.2 Socha Julia Fučík a sochařka Irena Sedlecká

Socha Julia Fučíka, určená pro pomník na náměstí Odborářů v Plzni, byla vystavena ve Slavnostním sále Západočeského muzea v Plzni. Byl to model ve skutečné velikosti a pro pomník byl odlit z bronzu. Autorkou pomníku byla akademická sochařka Irena Sedlecká.⁷²

Irena Sedlecká se narodila 7. září 1928 v Plzni. Studovala soukromě u Jaroslava Votlučky. Po válce začala společně se sestrou Jaroslavou studovat na Akademii výtvarných umění v Praze u profesora Karla Pokorného, kde si zvolila sochařský obor. Po absolvování školy patřila ke skupině umělců, kteří byli počátkem 50. let vyzváni, aby vyzdobili průčelí Leninova muzea v Praze (dnes Lidový dům) reliéfy ve stylu socialistického realizmu. Za tuto kolektivní práci byla jmenována laureátkou státní ceny II. stupně. Ve výtvarné soutěži na výzdobu muzea Klementa Gottwalda v Praze v roce 1954 získala první cenu v oblasti sochařství.⁷³ Vytvořila též Památník obětem fašismu ve Velkém Meziříčí a pomník Julia Fučíka v Plzni. Za svoji práci obdržela Leninovu cenu.

Roku 1967 odešla spolu s manželem a třemi dětmi z Československa do Velké Británie, kde se posléze stala členkou Královské britské sochařské společnosti. První zakázkou, kterou v Británii obdržela, byla 70 centimetrů vysoká socha Madony. Od té doby vytvořila celou řadu monumentálních

⁶⁹ JÍLEK, Václav. Vděk i závazek. *Pravda*, 5. září 1965, roč. 46, č. 213, s. 1.

⁷⁰ Hold Plzně Juliu Fučíkovi. *Pravda*, 6. září 1958, roč. 39, č. 106, s. 1.

⁷¹ HRDLIČKOVÁ, Jaroslava. Po stopách Julia Fučíka. *Pravda*, 24. září 1959, roč. 40, č. 114, s. 4.

⁷² Socha Julia Fučíka. *Pravda*, 19. září 1963, roč. 44, č. 224, s. 1.

⁷³ *Informační systém abART*. [Online]. Dostupné z www: < <http://abart-full.artarchiv.cz/osoby.php?x=0&y=0&Fprijmeni=Sedleck%C3%A1&Fjmeno=Irena&FnarozDen=&FnarozMes=&FnarozRok=&Fmisto=&FumrtiDen=&FumrtiMes=&FumrtiRok=&Fmistoumrti=&Fobor=>> [cit. 2013-05-15].

portrétů a bust včetně třímetrové sochy Freddieho Mercuryho, která stojí ve švýcarském Montreux (od roku 2002 se nachází před londýnským divadlem Dominion), nebo sochy George Brummella v londýnské Jermyn Street. Z bust známých lidí, které vytvořila, lze jmenovat portréty herců Laurence Oliviera, Donalda Sindela, Paula Eddingtona a Richarda Brierse, scénáristu a herce Jimmyho Edwardse, fotbalistu Bobbyho Charltona, lorda Litchfielda a otce tryskového motoru Franka Whittla. V srpnu 1992 byla její tvorba součástí výstavy pěti významných českých sochařů-emigrantů uspořádané na Velvyslanectví České republiky v Londýně.⁷⁴

5.3 Odhalení sochy

Zaměstnanci Technických služeb v Plzni postavili na žulový podstavec v parku na náměstí Odborářů bronzový odlitek třímetrové sochy Julia Fučíka. Odlitek originálu akademické sochařky Ireny Sedlecké byl dílem Závodů umělecké kovovýroby Praha a vážil skoro tisíc kilogramů. Prostranství kolem sochy, směřující svým pohledem ke vchodu bývalé reálky, bylo nutno ještě vydláždít žulovými deskami a upravit květinové záhony.

Slavnostní odhalení pomníku se konalo 5. září 1965.⁷⁵ Odhalení sochy se zúčastnilo mnoho plzeňských občanů. Přítomní byli zástupci státních a stranických orgánů a také Gusta Fučíková. Hovořili o životě a díle Julia Fučíka, který se rád do Plzně vracel. Po těchto projevech byla socha odhalena. Slavnostní shromáždění skončilo, ale lidé se nerozcházelí. Využívali zbývajících chvil k rozhovorům a neoficiálním pozdravům s Gustou Fučíkovou.⁷⁶

5.4 Další události v souvislosti s pomníkem Julia Fučíka

Při různých příležitostech občané upozorňovali, že na pomníku by bylo potřebné umístit nápis s uvedením jeho životních dat, případně jeho výzvu

⁷⁴ ČULÍK, Jan. *Britské listy*. [Online]. Dostupné

z: [www<http://www.britskelisty.cz/9802/19980204c.html>](http://www.britskelisty.cz/9802/19980204c.html) [cit. 2013-05-20].

⁷⁵ V neděli odhalení pomníku Juliu Fučíkovi: Oslavy Plzně. *Pravda*, 2. září 1965, roč. 46, č. 210, s. 3.

⁷⁶ Odhalení pomníku Julia Fučíka v Plzni: Oslavy dne tisku. *Pravda*, 7. září 1965, roč. 46 č., 214, s. 1.

k lidem celého světa. Řada lidí, mládeže, ale také cizinců mnohdy ani neví, o koho jde.⁷⁷

Tato výzva byla vyslyšena, jak v pozdější době uvádí žák 8. C ZDŠ Jaroslav Klement. Cituji: „Chodím rád na plzeňský Slavín, staříčkový Mikulášský hřbitov, i na písčitém sypané cesty pěkného parčíku na náměstí Odborářů. Tady se vždy zastavím před pomníkem Julia Fučíka. Na plošince ze žulových kvádrů, kam vojáci, pionýři i prostí lidé kladou květiny, stojí podstavec z leštěné žuly. Na jeho čelní stěně je třířádkový zlatý nápis: „Lidé, měl jsem vás rád, bděte“ - Julius Fučík. Podstavec nese sochu v nadživotní velikosti. Mladý muž s kabátkem přes ramena a s knihou v ruce má ve tváři mírný úsměv a očí široký obzor. Nemohu uvěřit, že na návrh Ireny Sedlecké odlily Závody umělecké kovovýroby Praha tento pomník k nedožitým 60. narozeninám Julia Fučíka. Dívám se do tváře nedotčené věkem, kterou znám z kreseb Pavla Lisého a Maxe Švabinského a z fotografií, které doprovázejí revoluční Fučíkovy reportáže „V zemi, kde zítra již znamená včera“. Ostýchavě kladu na jeden z malých kvádrů plošinky červený karafiát a myslím na „Reportáž, psanou na oprátce“, na lidské hrdinství a jeho odkaz.“⁷⁸

Každoročně se konala různá setkání a oslavy u pomníku Julia Fučíka, například u příležitosti třiceti let od doby, kdy hitlerovští nacisté po dlouhém a nelidském mučení popravili novináře, bojovníka za socialismus a přítele Sovětského svazu. Scházeli se zde jeho bývalí spoluobčané i příslušníci mladší a nejmladší generace.⁷⁹

Pomník Julia Fučíka byl odstraněn po listopadu 1989, přesné datum se mi nepodařilo zjistit. Také se mně nepodařilo dohledat, kam byla socha umístěna, nebo co se s ní stalo.

⁷⁷ CINK, Jan. *Pravda*, 19. března 1970, roč. 51, č. 66, s. 1.

⁷⁸ KLEMENT, Jaroslav. U pomníku Julia Fučíka. *Pravda*, 23. února 1978, roč. 59, č. 46, s. 3.

⁷⁹ Shromáždění k 30. výročí smrti národního hrdiny: Julius Fučík symbol revoluce. *Pravda*. 8. září 1973, roč. 54, č. 214, s. 1.

6. Pamětní deska Julia Fučíka

6.1 Umístění pamětní desky a zřízení pamětní síně

Dne 10. září 1953 na domě v Havlíčkově ulici číslo 17, v němž žila před válkou rodina Julia Fučíka, byla k 10. výročí Fučíkovy popravky odhalena pamětní deska. Autorem pamětní desky byl Jaroslav Dittrich.⁸⁰ V bývalém bytě rodiny bylo umístěno Oddělení nejnovějších dějin Západočeského muzea v Plzni a zřízena Fučíkova pamětní síň, poprvé byla otevřena roku 1955 a až od 7. září 1958 nastalo. V roce 1965 byla reinstalována, historický pohled na Fučíka zůstal účelově zkreslen.⁸¹

6.2 Autor pamětní desky Jaroslav Dittrich

Jaroslav Dittrich se narodil 28. prosince 1899 v Nýřanech. Studoval na Státní odborné škole pro umělecko-průmyslné zpracování kovů v Hradci Králové (1922-1923) a v letech 1926-1933 na Umělecko-průmyslové škole v Praze. V době svého studia vystavoval na 3. mezinárodní výstavě průmyslového umění v USA 1930-1931. V zahraničí prezentoval svá díla ještě v roce 1937 na Světové výstavě v Paříži.

Nejprve žil a pracoval v Praze jako umělecko-průmyslový výtvarník a restaurátor. Později přesídlil do Plzně, kde pobýval až do své smrti. Po nějaký čas zde rovněž působil v propagačním oddělení Škodových závodů. Restauroval Alšova plzeňská sgrafita v Nerudově ulici. Jeho tvorbu dále reprezentuje figurální reliéf v Borské ulici. Významná je jeho tvorba cizelérská. Vytvářel umělecky i technicky závažné šperky, medailóny atd.

Jaroslav Dittrich zemřel 10. listopadu 1974 v Plzni.⁸²

⁸⁰ GRUBER, Josef; KNOFLÍČEK, Zdeněk; MADEROVÁ, Marie. *Pomníky a pamětní desky v Plzni*. Plzeň: Západočeské muzeum a nadace pro Kulturní rozvoj, 1997. ISBN 80-85125-92-7, s. 24-25.

⁸¹ MARTINOVSKÝ, Ivan a kolektiv autorů. *Dějiny Plzně v datech: od prvních stop osídlení až po současnost*. 1. Vydání. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-723-7, s. 445.

⁸² POTUŽÁKOVÁ, Jana; HAVLIC, Vladimír; SÝKORA, Miloslav. *Malá encyklopedie výtvarných umělců a architektů západních Čech 1945-1990*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1990. ISBN 80-7088-016-3, s. 29.

6.3 Síň Julia Fučíka

V Pravdě v roce 1981 se doktor Josef Polák zamýšlí nad tím, zda Plzeň potřebuje síň Julia Fučíka. V době obrodného procesu vydala redakce Mladého světa článek, který Fučíkovo dílo a život zpochybnil a očernil. Objevily se hlasy, že síň je málo navštěvována a její udržování je nákladné. Proti těmto hlasům bylo nutné zdůraznit její výchovné působení, její trvání a také rozšířit počet těch, kterým má co říci. Plzeňáci ani návštěvníci Plzně neví o její existenci. Proto bylo nutné umístit na různých místech informační tabule, které by upozornily na její existenci a možnost návštěvy síně.

Namátkovým průzkumem, který Dr. Polák provedl mezi studenty a učiteli Pedagogické fakulty v Plzni, se ukázalo, že mnozí z nich tuto síň neznají. Zjistil dále, že exponáty síně působí na mladé posluchače podnětně – mají dotazy a připomínky. Je třeba znovu se vrátit k pramenům, znovu k Fučíkovi, jak uvedl Dr. Polák.⁸³

Dne 10. února 1983 v Havlíčkově ulici číslo 17 byl v bývalém bytě rodiny namísto pamětní síně otevřen Památník Julia Fučíka. I nová expozice, stejně jako obě předchozí, přinášela dobově podmíněný, zidealizovaný a historicky neúplný pohled na svého hrdinu.⁸⁴

6.4 Závěrem o Juliu Fučíkovi

K 85. výročí narození J. Fučíka se v Pravdě 1988 zamýšlí Jiří Staněk nad tím, jak jej hodnotit. Uvádí, že by bylo snadné vzpomínat na něj jako na komunistického novináře a spisovatele, uvést jeho rozsáhlou literární a publicistickou činnost, zmínit se, že byl žákem Šaldovým a připomenout si jeho vztah k západočeské metropoli, že napsal několik divadelních kritik a všechno završil světovým ohlasem Reportáže psané na oprátce. Jiří Staněk řekl: „Známe však Fučíka opravdu? Mám dojem, že léta osvědčený způsob interpretace jeho osobnosti, jako bezproblémové, neomylné, vzácně vyrovnané a neustále šťastné, ho zejména mladým lidem hodně vzdálil, ne-li odcizil. Ale já vidím

⁸³ POLÁK, Josef. Potřebuje Plzeň síň J. Fučík. *Pravda*, 27. května 1981, roč. 62, č. 124, s. 5.

⁸⁴ MARTINOVSKÝ, Ivan a kolektiv autorů. *Dějiny Plzně v datech: od prvních stop osídlení až po současnost*. 1. Vydání. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-723-7, s. 506.

Fučíka z masa a kostí, z člověčiny, ne z mramoru. Nebyl usedlým, systematicky pracujícím kritikem. Horká krev ho hnala do každodenních prudkých polemických šarvátek s jeho druhy i s vyhlášenými autoritami. Mýlil se nejednou, ale měl sílu své soudy revidovat. Hledal, chyboval a pral se se svými slabostmi. Tím by nám měl být bližší.⁸⁵

Pamětní deska Julia Fučíka byla odstraněna po listopadu 1989, přesné datum se mi nepodařilo zjistit. Také se mně nepodařilo dohledat, její další osudy.

⁸⁵ STANEK, Jiří. K 85. výročí narození Julia Fučíka: Byl to komunista. *Pravda*, 23. února 1988, roč. 69, č. 44, s. 5.

Závěr

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo zjistit osudy zaniklých socialistických pomníků a pamětních desek v Plzni. Snad se mně to z větší části podařilo. Tímto výzkumem jsem dospěla nejen ke zjištění, kdy, kým a kde byly pomníky a pamětní desky postaveny, ale také jak a ve které době byly odstraněny a kde se v současné době nacházejí.

V první kapitole jsem se zaměřila na to, jak bylo v dobách socialismu postupováno při přejmenování jednotlivých ulic, budov, škol. Byly odhalovány pomníky významným osobnostem, například byl vytvořen pomník Stalinův, Gottwaldův, Leninův, Fučíkův. Dále pojednává o pomníku Tomáše G. Masaryka od položení základního kamene v roce 1927 až do odhalení v roce 1928. V souvislosti s tím jsem poukázala také na události týkající se 1. června 1953 a odstranění pomníku z Dukelského náměstí. Na počest Tomáše G. Masaryka byl pomník znovu postaven a odhalen v roce 1991.

Druhá kapitola je věnována osudu pomníku Klementa Gottwalda, který byl postaven před hlavním nádražím v roce 1971, a nádraží bylo přejmenováno na Gottwaldovo nádraží. Po revoluci byl pomník odstraněn a dokumenty o jeho osudu se zachovaly minimálně. Dne 11. ledna 1990 bylo Gottwaldovo nádraží přejmenováno na Plzeň – hlavní nádraží. Na místě bývalého pomníku je na sloupu pamětní deska československých legionářů.

Třetí kapitola popisuje osudy Stalinova pomníku v Plzni. Veškerá dokumentace k výstavbě pomníku byla nalezena ve fondu Krajského výboru Svazu československo-sovětského přátelství, který je uložen ve Státním oblastním archivu v Plzni. Podle těchto materiálů vyšel návrh na vybudování pomníku právě od této organizace, která také toto organizačně zajistila. Podařilo se mi najít všechny potřebné podklady včetně návrhů na vybudování pomníku, popisu průběhu výstavby a její další osudy. Výstavba pomníku byla rozplánována do roku 1953, socha měla být bronzová, ale nakonec bylo z důvodu šetření rozhodnuto, že bude z pískovce. Dne 7. listopadu 1953 došlo k odhalení pomníku na Charkovském nábřeží. Pomník zde vydržel necelých devět let a v roce 1962 bylo rozhodnuto o jeho odstranění. O přesném datu jeho odstranění se nedochovaly žádné zprávy. V současné době se socha nachází

v Air parku ve Zruči u Plzně, kde vévodí sbírce vojenské techniky. Na místě bývalého pomníku na Anglickém nábřeží bylo odhaleno sousoší Památníku československo-sovětského přátelství.

čtvrtá kapitola je věnována osudu pomníku Vladimíra Iljiče Lenina. V roce 1951 bylo rozhodnuto, že Škodovy závody budou přejmenovány na Závody V. I. Lenina Plzeň, národní podnik. Název byl vybrán na základě zásluh při budování socialismu tohoto podniku. Dne 9. ledna 1958 byla na nádvoří plzeňského podniku u první brány odhalena socha V. I. Lenina. V březnu 1965 se národní podnik Závody V. I. Lenina staly oborovým podnikem Škoda se sídlem v Plzni a dosavadní název byl užíván pouze jako čestný. Socha stála u první brány Škodových závodů do roku 1990. V březnu toho roku bylo rozhodnuto o odstranění sochy V. I. Lenina. Byla umístěna do depozitáře Techmanie. Pro budoucí časy jí nahradila busta zakladatele Emila Škody.

Pátá kapitola je určena pomníku Julia Fučíka. Julius Fučík prožil v Plzni část svého života. Proto se Plzeň hlásila k jeho odkazu, k tomu, že celý život bojoval za svobodu a za to položil i svůj život. Jako výraz vděčnosti bylo rozhodnuto postavit mu pomník na náměstí Odborářů. Dne 8. září 1958 byl položen základní kámen k pomníku. O rok později byla plzeňská reálka na náměstí Odborářů přejmenována na Jedenáctiletou střední školu Julia Fučíka, v současné době se jmenuje Mikulášské gymnázium. Odhalení sochy se konalo až v září 1965. Pomník Julia Fučíka byl odstraněn po listopadu 1989, přesné datum se mi nepodařilo zjistit. Žádná zmínka o osudu sochy se nezachovala.

V šesté kapitole jsem se zaměřila na další připomínku Julia Fučíka v Plzni. U příležitosti 10. výročí Fučíkovy popravky byla v roce 1953 na domě v Havlíčkově ulici číslo 17 odhalena jeho pamětní deska. V bývalém bytě rodiny byla zřízena Fučíkova pamětní síň, která byla poprvé otevřena v roce 1955. V roce 1981 se objevily hlasy, že je síň málo navštěvována a její udržování je nákladné, proto v únoru 1983 byl na místě pamětní síně otevřen památník Julia Fučíka.

Vztah k Juliu Fučíkovi byl rozporuplný a jeho hodnocení bylo různé. Byl to komunistický novinář a spisovatel, psal divadelní kritiky, světový ohlas měly jeho Reportáže psané na oprátce. Na druhé straně to byl obyčejný člověk, nebyl

usedlým a systematicky pracujícím kritikem. Často se dostával do polemických šarvátek, mýlil se, chyboval, ale pral se se svými slabostmi.

Pamětní deska Julia Fučíka byla odstraněna po listopadu 1989. Záznamy o jejím dalším osudu se nedochovaly.

Vzhledem k tomu, že do současné doby se žádné vědecké práce tímto problémem nezabývaly, domnívám se, že by se moje bakalářská práce mohla stát podkladem pro další použití.

Z mého zkoumání vyplynulo, že všechny tyto pomníky a pamětní desky socialismu měly připomínat dobu, její ideály a symboly. Jejich osudy se však utvářely často jinak, pod vlivem různých proměn a tlaků, bez ohledu na původní záměry. Někde se odstraňovaly celé sochy, jinde se pouze nahrazoval text, nebo se obnovovaly pomníky minulým režimem zavržené. Vznikaly nové, věnované památce umučených obětí komunismu a proti násilí v jakékoliv podobě.

Tak jako jiná města měla a má Plzeň své pomníky, kamenná, bronzová, nebo pískovcová díla. V nich sochaři umělecky ztvárnili myšlenku, událost nebo osobnost. Sochy bývají často umístovány na veřejných prostranstvích, v budovách nebo na náměstích. Po změně politického režimu jsou to právě pomníky, které bývají odstraňovány. Nová ideologie útočí proti pomníkům jako symbolům minulosti a vytváří pomníky nové, poplatné době. Ty, které byly v Plzni odstraněny z veřejných prostranství, měly svou historickou i dokumentární hodnotu.

Úlohou pomníků je něco připomínat, protože dokreslují dobu, ve které vznikly. K umístování soch a památníků je nutné přistupovat citlivě, např. pomník vojákům americké armády v Plzni, umístěný u křižovatky Klatovské třídy a Americké třídy, nese jméno „Díky, Ameriko!“ Je vkusným připomenutím našich osvoboditelů, stálou součástí centra města a tvoří dominantu vrcholu Americké třídy.

Minulost bychom neměli vymazávat z paměti, je třeba si ji neustále připomínat, aby bylo možné se z ní poučit a vyvarovat se minulých chyb. Z každé doby bychom si měli vzít to dobré jako odkaz příštím generacím a nezapomínat.

Pomníky by měly alespoň zůstat v muzeích, aby i příštím generacím připomínaly jednotlivé etapy minulosti. Příkladem toho, jak naložit s pozůstatky minulé doby, je Park soch v Maďarsku v Budapešti, který nabízí exkurzi do doby reálného socialismu. Zde je možné si prohlédnout sochy komunistických vůdců, například Lenina, Marxe, Engelse, rudoarmějců a různých hrdinů socialistické práce. Park soch je na předměstí Budapešti od roku 1993 a láká stále více návštěvníků, především z řad cizinců.

V Čechách neexistuje žádná stálá expozice, která by takovým způsobem připomínala socialistické sochařství.

Každá nová doba přináší něco nového, ne vždy dobrého a pomníky by nás měly před tím špatným varovat, minulost je třeba mít na očích, aby bylo možné se z ní poučit.

Resumé

Cílem bakalářské práce bylo zjistit osudy zaniklých socialistických pomníků a pamětních desek v Plzni – kdy, kým a kde byly postaveny, ve které době byly odstraněny a kde se v současnosti nacházejí.

V éře socialismu docházelo k přejmenování některých ulic, budov a škol a byly odhalovány pomníky významným osobnostem. Pomník T. G. Masaryka prošel několika změnami – poprvé byl odhalen v roce 1928, roku 1953 byl odstraněn a v roce 1991 byl znovu vybudován a odhalen.

Pomník Klementa Gottwalda byl postaven před hlavním nádražím roku 1971 a nádraží bylo přejmenováno na Gottwaldovo nádraží. V roce 1990 se opět vrátilo k názvu Plzeň - hlavní nádraží.

Stalinův pomník byl odhalen roku 1953, ale roku 1962 byl po odhalení kultu osobnosti odstraněn. Dnes stojí na místě bývalého pomníku na Anglickém nábřeží Památník československo-sovětského přátelství.

Škodovy závody byly přejmenovány na Závody V. I. Lenina v roce 1951, ale v roce 1965 se podnik vrátil k označení Škodovy závody. Leninova socha byla odhalena v prostorách závodu v roce 1958 a roku 1990 byla odstraněna a její místo zaujala busta Emila Škody.

Fučíkův pomník byl postaven roku 1965 na náměstí Odborářů, dnešním Mikulášském náměstí. Po pádu komunismu roku 1989 byl pomník odstraněn.

V roce 1953 byla na paměť Fučíka odhalena na domě v Havlíčkově ulici pamětní deska, která po roce 1989 zmizela.

Úlohou pomníků je něco připomínat, protože dokreslují dobu, ve které vznikly. Minulost bychom si měli připomínat alespoň v muzeích. Měli bychom se poučit z minulosti a nezapomínat.

Summary

The aim of this Bachelor's work was to determine the fate of defunct socialistic monuments and commemorative plaques in Plzeň – when, by whom and where they were built, at which time they were removed and where they are today.

In the socialistic era some streets, buildings and schools were renamed and the monuments and memorials of the significant personalities were unveiled. The monument T. G. Masaryk survived several changes – it was first unveiled in 1928, then in 1953, the monument was removed and in 1991 it was rebuilt and unveiled again.

The monument of Klement Gottwald was built in front of the main railway station in Plzeň in 1953 and the railway station was renamed to the Gottwald railway station. Since 1990, this railway station was renamed back to Plzeň – the main station again.

The Stalin's monument was unveiled in 1953, but in 1962 it was removed after the unveiling of the cult of personality.

Škoda works were renamed to Závody V. I. Lenina in 1951, but in 1965 the name was changed back to Škoda Works. The statue of Lenin was placed in the factory in 1958. In 1990 the statue was removed and its place was taken by a bust of Emil Škoda.

Julius Fučík monument was put up in 1965 on the Trade Union's Square, today's St. Nicholas Square. After 1989 the monument was removed.

The commemorative plaque of Fučík was unveiled on the building in the Havlíček street in 1953, after 1989 it disappeared.

The role of the monuments is to remind us of something. They illustrate the time in which they arose. We should remember the past, at least in museums. We should learn from the past and we should not forget.

Prameny a literatura

Státní oblastní archiv:

SOA Plzeň, fond Krajský výbor svazu Československého - sovětského přátelství, číslo kartonu 19. *Pomník Josefa Vissarionoviče Stalina*.

Seznam použité literatury

BRAŠNA, Václav a kolektiv. *Západní Čechy v obrazech*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1974. s. 213.

BUDINSKÝ, Libor. *Deset prezidentů*. 1. vydání. Praha: Knižní klub, 2003. ISBN 80-242-0966-7, s. 292.

MARTINOVSKÝ, Ivan a kolektiv autorů. *Dějiny Plzně v datech: od prvních stop osídlení až po současnost*. 1. vydání Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-723-7, s. 789.

GRUBER, Josef; KNOFLÍČEK, Zdeněk; MADEROVÁ, Marie. *Pomníky a pamětní desky v Plzni*. Plzeň: Západočeské muzeum a nadace pro Kulturní rozvoj, 1997. ISBN 80-85125-92-7, s. 108.

KRÁTKÝ, Vladislav a MAZNÝ, Petr. *Plzeňané II. 1900 – 2000*. Plzeň: Starý most, 2001. ISBN 80-238-7688-0, s. 110.

MANDYSOVÁ, Hana. *Národní umělec Josef Malejovský*. Pardubice: Východočeská galerie, 1988, s. 31.

POTUŽÁKOVÁ, Jana; HAVLIC, Vladimír; SÝKORA, Miloslav. *Malá encyklopedie výtvarných umělců a architektů západních Čech 1945-1990*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1990. ISBN 80-7088-016-3, s. 205.

PROCHÁZKA, Václav. *Alois Sopr*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1982. s. 63.

Ročenka Státní oblastní archiv v Plzni 2006. Plzeň: Státní oblastní archiv, 2007. s. 156.

Seznam pramenů z denního tisku

Na přání ještě k názvům plzeňských ulic: Městem křížem. *Deník Nová Pravda*, 10. dubna 1991, roč. 1, č. 32, s. 4.

Památce Národního osvobození a ku počtě našeho prezidenta: Položení základního kamene velikého pomníku na Petákově náměstí. *Nová doba*, 11. července 1927, roč. 33, č. 189, s. 1.

Plzeň manifestovala pro republiku Masarykových ideálů. *Nová doba* 29. října 1928, roč. 35, č. 301, s. 1.

Základní kámen k pomníku T. G. Masaryka: Na počest prvního čs. prezidenta. *Nová pravda*, 8. března 1990, roč. 1, č. 57, s. 2.

Budeme rehabilitovat 1. červen 1953?: Pokus o rekonstrukci událostí kolem měnové reformy v Plzni. *Pravda*, 29. května 1968, roč. 49, č. 129, s. 3.

CINK, Jan. *Pravda*, 19. Března 1970, roč. 51, č. 66, s. 1.

HRDLIČKOVÁ, Jaroslava. Po stopách Julia Fučíka. *Pravda*, 24. září 1959, roč. 40, č. 114, s. 4.

Hold Plzně Juliu Fučíkovi. *Pravda*, 6. září 1958 roč. 39, č. 106, s. 1.

JÍLEK, Václav. Vděk i závazek. *Pravda*, 5. Září 1965, roč. 46, č. 213, s. 1.

KLEMENT, Jaroslav. U pomníku Julia Fučíka. *Pravda*, 23. února 1978, roč. 59, č. 46, s. 3.

Odhalení pomníku Julia Fučíka v Plzni: Oslavy dne tisku. *Pravda*, 7. září 1965, roč. 46, č. 214, s. 1.

POLÁK, Josef. Potřebuje Plzeň síň J. Fučíka. *Pravda*, 27. května 1981, roč. 62, č. 124, s. 5.

Přejmenování ulic v Plzni. *Pravda*, 1. června 1951, roč. 7, č. 39, s. 2.

Shromáždění k 30. výročí smrti národního hrdiny: Julius Fučík symbol revoluce. *Pravda*. 8. září 1973, roč. 54, č. 214, s. 1.

Socha Julia Fučíka. *Pravda*, 19. září 1963, roč. 44, č. 224, s. 1.

STANĚK, Jiří. K 85. výročí narození Jilia Fučíka: Byl to komunista. *Pravda*, 23. února 1988, roč. 69, č. 44, s. 5.

Tvůj národ se probudil. *Pravda*, 19. září 1990, roč. 71, č. 14, s. 2.

V neděli odhalení pomníku Juliu Fučíkovi: Oslavy Plzně. *Pravda*, 2. září 1965, roč. 46, č. 210, s. 3.

Věrní Gottwaldovu odkazu. *Pravda*, 23. listopadu 1971, roč. 52, č. 277, s. 1-2.

Základní kámen pro Stalinův pomník přivezen. *Pravda*, 17. prosince 1949, roč. 5, č. 51, s. 2.

Otevřený dopis. *Škodovák*, 6. února 1990, roč. 61, č. 10, s. 2.

Pohled do historie. *Škodovák*, 6. února 1990, roč. 61, č. 10, s. 2.

Rozhodla anketa škodováků. *Škodovák*, 20. března 1990, roč. 61, č. 22, s. 1.

Vyhlašujeme anketu. *Škodovák*, 6. února 1990, roč. 61, č. 10, s. 2.

Seznam internetových pramenů

ČULÍK, Jan. *Britské listy*. [Online]. Dostupné z www: <<http://www.britskelisty.cz/9802/19980204c.html>> [cit. 2013-05-20].

DVOŘÁK, Karel. *Archiweb*. [Online]. Dostupné z www: <<http://www.archiweb.cz/richard-ferdinand-podzemny>> [cit. 2013-04-20].

FIŠER, Jaroslav. Památník národního osvobození v Plzni. *Informační portál, věnovaný modernímu a současnému sochařství v České republice*. [Online]. Dostupné z: www <<http://www.socharstvi.info/autori/alois-sopr/>> [cit. 2013-04-12].

FRÝDA, Pavel. Plzeň-Stalinův pomník. Zaniklé obce a objekty po roce 1945. [Online]. Dostupné z www: <<http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=145797>> [cit. 2013-06-28].

HOLÝ, Petr. *Park soch v Budapešti vás vezme zpět do časů komunismu*. [Online]. Dostupné z www: <<http://www.topzine.cz/park-soch-v-budapesti-vas-vezme-zpet-do-casu-komunismu>> [cit. 2013-07-04].

Informační portál, věnovaný modernímu a současnému sochařství v České republice. Dobová pohlednice. [Online]. Dostupné z www: <<http://www.socharstvi.info/realizace/pomnik-josifa-vissarionovice-stalina-v-plzni/>> [cit. 2013-07-04].

Informační systém abART. [Online]. Dostupné z www: <<http://abart-full.artarchiv.cz/osoby.php?x=0&y=0&Fprijmeni=Sedleck%C3%A1&Fjmeno=Irena&FnarozDen=&FnarozMes=&FnarozRok=&Fmisto=&FumrtiDen=&FumrtiMes=&FumrtiRok=&Fmistoumrti=&Fobor=>> [cit. 2013-05-15].

KOCOUREK, Karel. *Informační portál, věnovaný modernímu a současnému sochařství v České republice*. [Online]. Dostupné z www: <<http://www.socharstvi.info/realizace/diky-ameriko/>> [cit. 2013-07-04].

KOTRBA, Karel – HRUŠKA, Jaroslav. Památník národního osvobození v Plzni. *Informační portál, věnovaný modernímu a současnému sochařství v České republice*. [Online]. Dostupné z: www <<http://www.socharstvi.info/realizace/pamatnik-narodniho-osvobozeni-v-plzni/>> [cit. 21. 6. 2013].

Město Holešov. [Online]. Dostupné z www: <http://www.holesov.cz/mestoholesov/osobnosti-a-rodaci/vladimir-kyn> > [cit. 2013-05-15].

Oficiální stránky města Holice. [Online]. Poslední revize 13.12 2010. Dostupné z: www <<http://www.holice.eu/aktuality-holice/vyznamne-osobnosti/item/59-malejovsk%C3%BD-josef>> [cit. 2013-04-22].

PRAŽÁKOVÁ, Hana. Plzeň před 60 lety povstala, kvůli penězům. *Plzeňský deník* 1. června 2013 [Online]. Dostupné z: www <http://plzensky.denik.cz/zpravy_region/plzen-pred-60-lety-povstala-kvuli-penezum-20130531.html> [cit. 21. 6. 2013].

Socialistické Československo: Budování socialistické společnosti a úspěchy socialismu 1945-1989. Fotka Julia Fučíka, č. 41. [Online]. Dostupné z www: <http://cssr.komsomol.cz/foto_cssr/galerie_cssr_02.html> [cit. 2013-07-04].

ŠINDELÁŘ, Jan. *Dějiny a současnost*, roč. 2012, č. 5. [Online]. Dostupné z www: <<http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2012/5/pochybny-porybny/>> [cit. 2013-06-26].

Další prameny

NOHOVCOVÁ, Ladislava. (z archivu SOA, pobočka Nepomuk). Podle emailu z 3. 5. 2013.

POHOŘELÝ, Martin (zaměstnanec Techmanie). Podle emailu z 2. 7. 2013.

Seznam příloh

1. Pomník Tomáše G. Masaryka
2. Pomník Klementa Gottwalda
3. Pamětní deska československým legionářům na místě bývalého pomníku Klementa Gottwalda
4. Pomník J. V. Stalina
5. Socha J. V. Stalina v Air parku ve Zruči u Plzně
6. Památník československo-sovětského přátelství na místě bývalého pomníku J. V. Stalina
7. Památník obětem komunistického teroru
8. Odhalení pomníku V. I. Lenina
9. Pomník V. I. Lenina
10. Busta Emila Škody na místě bývalého pomníku V. I. Lenina
11. Socha V. I. Lenina v depozitáři Techmanie
12. Pomník Julia Fučíka
13. Mikulášské náměstí, místo kde býval pomník Julia Fučíka
14. Dům v Havlíčkově ulici, kde byla umístěna pamětní deska Julia Fučíka
15. Památník „Díky, Ameriko!“ umístěný na křižovatce Klatovské a Americké třídy
16. Park soch na předměstí v Budapešti

1. Pomník Tomáše G. Masaryka

2. Pomník Klementa Gottwalda

86

⁸⁶ BRAŠNA, Václav a kolektiv. *Západní Čechy v obrazech*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1974. s. 97.

3. Pamětní deska československým legionářům na místě bývalého
pomníku Klementa Gottwalda

4. Pomník J. V. Stalina

87

⁸⁷ *Informační portál, věnovaný modernímu a současnému sochařství v České republice.*
Dobová pohlednice. [Online]. Dostupné z www: <
<http://www.socharstvi.info/realizace/pomnik-josifa-vissarionovice-stalina-v-plzni/>> [cit.
2013-07-04].

5. Socha J. V. Stalina v Air parku ve Zruči u Plzně

6. Památník československo-sovětského přátelství na místě bývalého pomníku J. V. Stalina

7. Památník obětem komunistického teroru

8. Odhalení pomníku V. I. Lenina

88

⁸⁸ NOHOVCOVÁ, Ladislava. (z archivu SOA, pobočka Nepomuk). Podle emailu z 3. 5. 2013.

9. Pomník V. I. Lenina

89

⁸⁹ BRAŠNA, Václav a kolektiv. *Západní Čechy v obrazech*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1974. s. 105.

10. Busta Emila Škody na místě bývalého pomníku V. I. Lenina

11. Socha V. I. Lenina v depozitáři Techmanie

90

⁹⁰ POHOŘELÝ, Martin (zaměstnanec Techmanie). Podle emailu z 2. 7. 2013.

12. Pomník Julia Fučíka

13. Mikulášské náměstí, místo kde býval pomník Julia Fučíka

⁹¹ Socialistické Československo. *Budování socialistické společnosti a úspěchy socialismu 1945-1989*. Fotka Julia Fučíka, č. 41. [Online]. Dostupné z [www: <http://cssr.komsomol.cz/foto_cssr/galerie_cssr_02.html>](http://cssr.komsomol.cz/foto_cssr/galerie_cssr_02.html) [cit. 2013-07-04].

14. Dům v Havlíčkově ulici, kde byla pamětní deska Julia Fučíka

15. Památník „Díky, Ameriko!“ umístěný na křižovatce Klatovské a Americké třídy

92

⁹² KOCOUREK, Karel. *Informační portál, věnovaný modernímu a současnému sochařství v České republice*. [Online]. Dostupné z [www: <http://www.socharstvi.info/realizace/diky-ameriko/>](http://www.socharstvi.info/realizace/diky-ameriko/) [cit. 2013-07-04].

16. Park soch na předměstí v Budapešti

93

⁹³ HOLÝ, Petr. *Park soch v Budapešti vás vezme zpět do časů komunismu*. [Online].
Dostupné z www: <<http://www.topzine.cz/park-soch-v-budapesti-vas-vezme-zpet-do-casu-komunismu>> [cit. 2013-07-04].